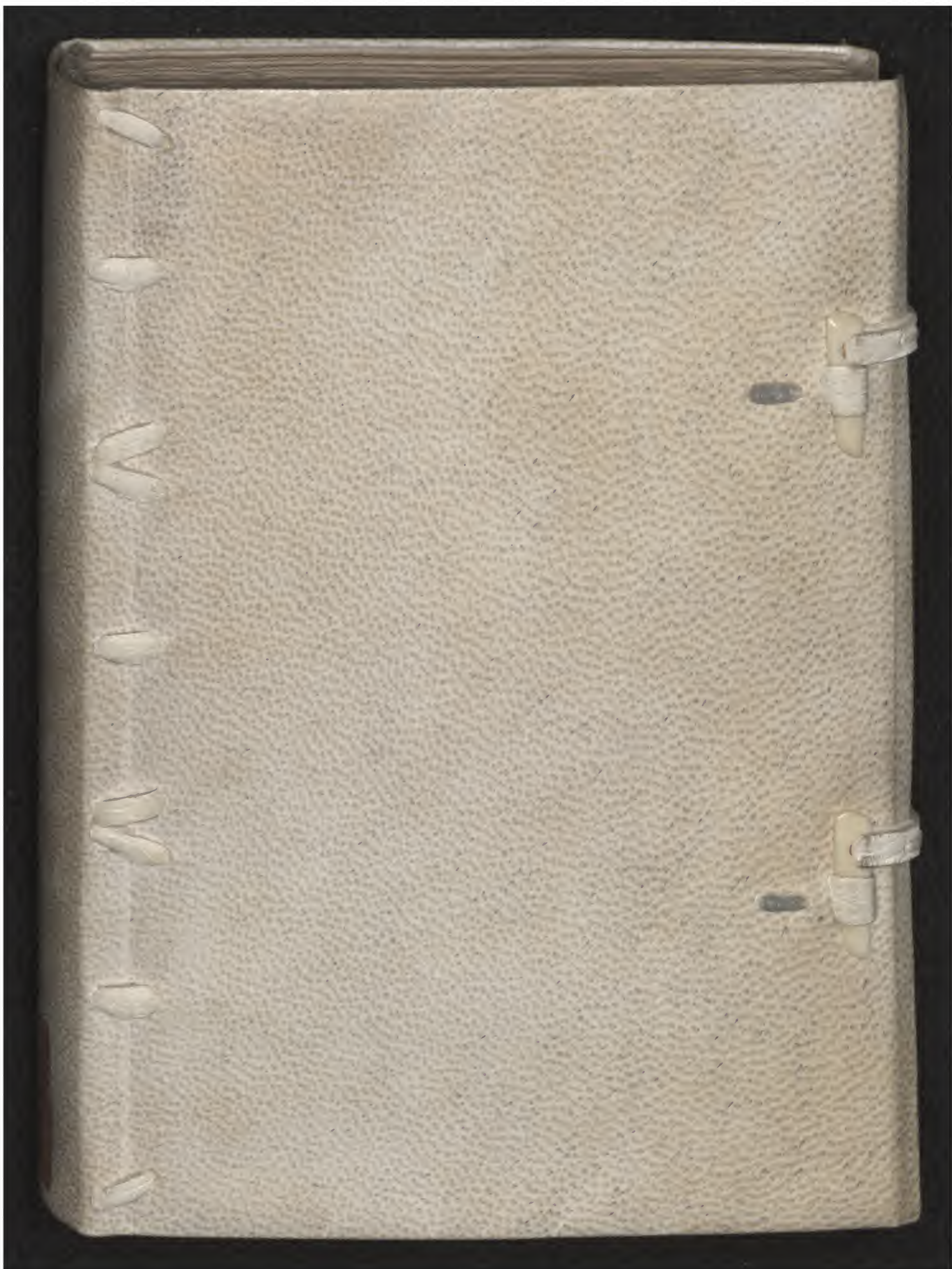
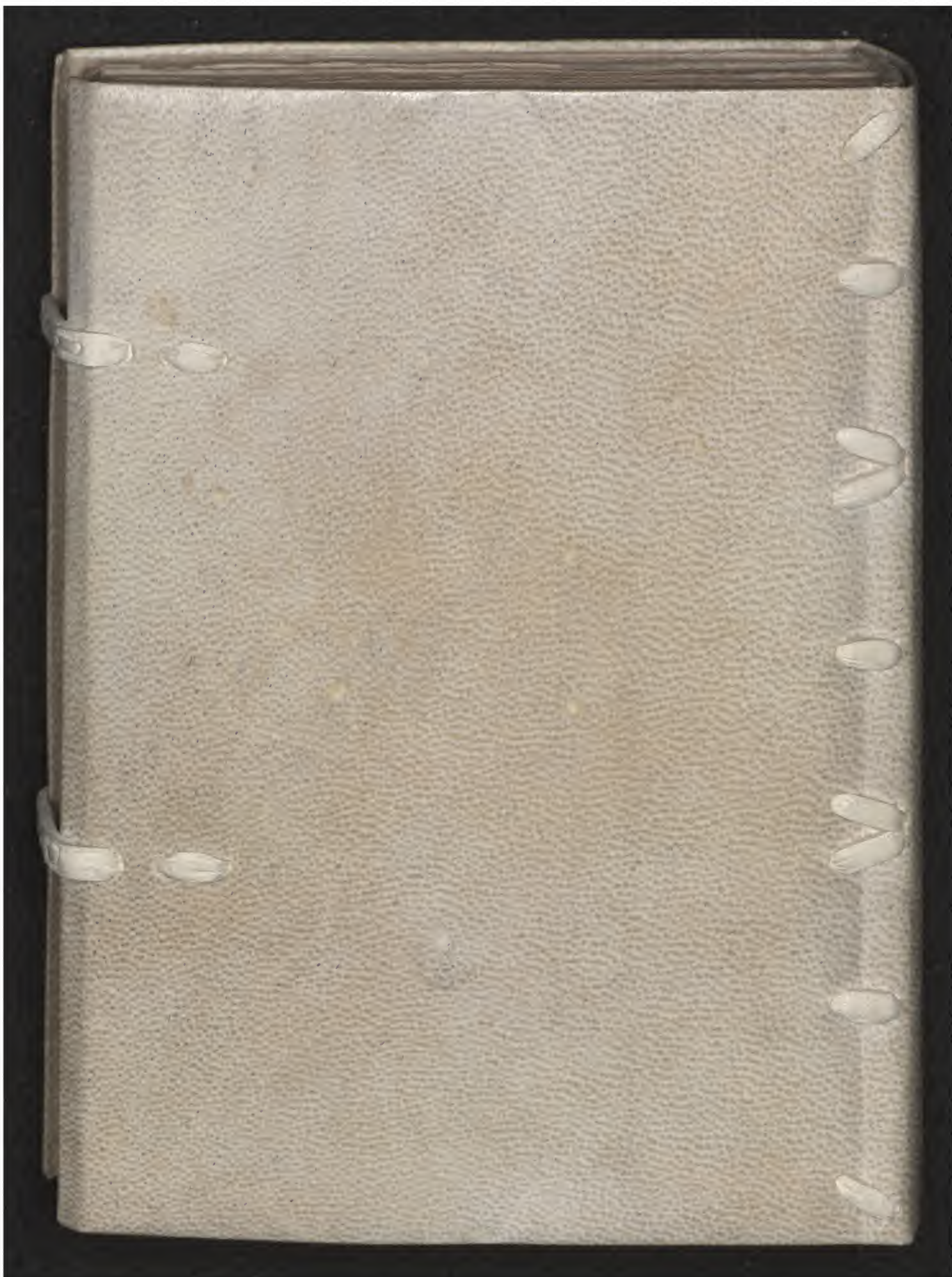
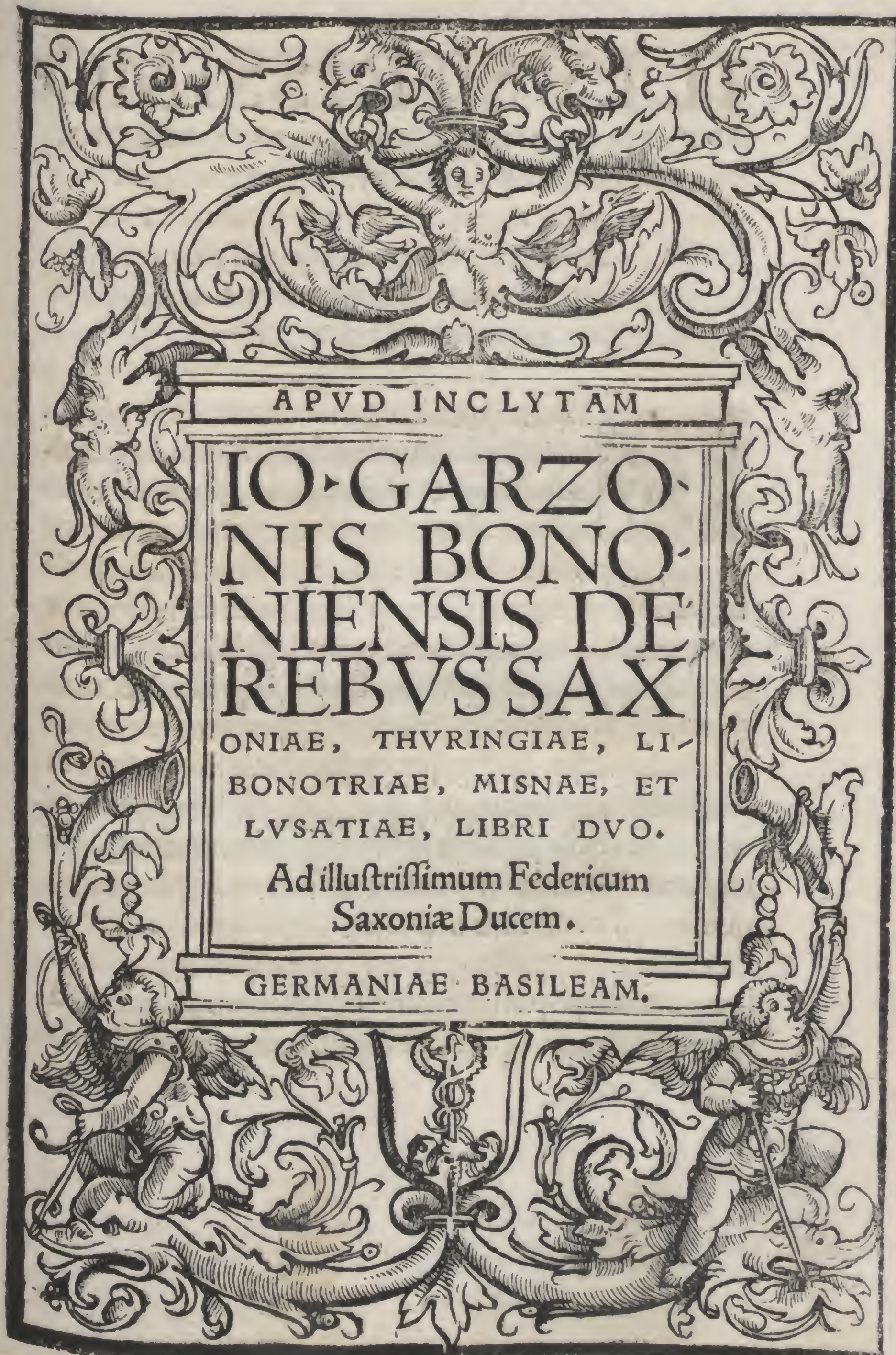

1
6
673

APUD INCLYTAM

IO. GARZONIS BONONIENSIS DE REBUS SAXONIAE, THURINGIAE, LIBONOTRIAE, MISNAE, ET LUSATIAE, LIBRI DUO.

Ad illustrissimum Federicum Saxoniæ Ducem.

GERMANIAE BASILEAM.

ILLVSTRISSIMO

ET MAGNANIMO PRINCIPI GEORGIO, SAXONIAE DVCI, THVRINGIAE LANDTGRAVIO, MARCHIONI MISNAE, ERASMVS STELLA HIPPOCENIVS LIBONOTHANVS FELICITATEM.

Bellum quod progenitores tui Georgi princeps illust. aduersus duos Rom. Imperat. Albertum & Adulphum, dum patriam hanc nostram armis occupandam contenderent, non minus fortiter, q̃ pie gesserunt, superioribus annis, Ioannes Garzon Bononiensis præceptor meus eruditissimus, historia tum eleganti, tum illustri complexus est, quã fratri tuo Federico principi & magnanimo, & pientissimo dicauit, uel quo res tam præclustres Federico duce gestæ eædem Federico auspice in publicum prodirent, uel quo generosissimo principi domi esse, ut in prouerbio est, indicaret, unde rationẽ imperandi sumeret, hoc est, gentilicia exempla patere, quibus ad consummati principis munus obeundum incitaret, rebusq; patriæ, & pacis & belli tempore salubriter consulere posset. Cum nulla accommodacior uia principi ad recte agendum, ac iuste decernendum inueniri

ueniri queat, q̃p sibi maiorum uestigia, quibus patriæ decus, cõmodum & salus obtigit, imitanda præponere, ut his obseruatis, res patriæ facilius, non modo conseruaturus, sed etiã ampliaturus sit: qua opinione sapientissimus ille animi effictor nihil à uia aberrauit. Nam breui post, Federicus noster cui latissimũ Borussiæ imperium cum sacrosanctæ Teutonicorum militiæ, supremo magistratu delatum est, talem egit principem, qualem ante eum nullus, post ipsum uix alter. Tanta enim sapientia, iustitia, prudentia, magnanimitate, uniuersam prouinciam administrauit superiorum bellorum incommodis: non solum laceram, sed etiam ob diuersa factionum studia in noua bella, ueluti inter saxum & sacrum constituta, pendentis. ut eam & pacatissimam, & omnium rerum copia florentissimam redderet, quibus commodis Borussia non modo se uiuo, sed & post fata eius perfungit̃, qua etẽm hodie felicitate gaudet, Federici prudentiæ acceptum refert, q̃p ea diligentia seminaria procurauit, ut plantulas perpetuæ pacis parturirent: quamobrem nõ solum suis charus, sed & finitimis gratus, hostibus uero formidabilis extitit. At de his fusius in commentarijs nostris de rebus Borussicis, Nunc stilum ad historiam Garzonis uertamus, quæ maiorum tuorum, princeps illustriss. præclara facinora uiuo & germano simulacro exprimit, quæ auitas uirtutes depromit, super hæc ciuium amorem in princi-

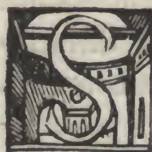
pem ſuum indicat, quin etiam ipſa pacis & belli arteis edocet. Inſuper ſtratagemata pulcherrima oculis ſubijcit, deniq; labores, pericula, exantlationes, quibus patria tua nunc florentiſſima, & conſeruata, & aucta eſt, recenſet: quæ cuiq; cognitu, nõ poterunt non eſſe iucundiſſima: cuncta tamen hucuſq; caligine obliuionis, & Cimmerijs (qđ aiunt) tenebris inuoluta, ſine honore, ſine gratia iacuerunt, quod idoneum ſcriptorem non reperierunt, quouſq; Garzonis noſtri literario lumine, quod unicum præclaris rebus immortalitatis affert, illuſtrata, & è receſſu antiquitatis, ceu è Letheis aquis aſſerta: in hominum coronas prodire non erubeſcerẽt, ſolem, lucemq; nihil formidarent. Verum cum Federicus germanus tuus omnis uirtutis ſpecimen, lege fatali è uita hac ad meliorem cõceſſiſſet, ne recens hæc fœtura patrono cum parente orbata, anteq; oculis hominũ obuerſaretur, in priſtinas tenebras rediret, ac perpetuis carceribus lege obliuionis damnata manciparetur. Ego pro mea in domum tuam illuſtriſſimam obſeruantia, & quo animi in te mei ſtudium utcunq; teſtificarer, has mihi partes deſumpſi, ut foribus patefactis ipſam è uinculis aſſererem, antéq; ora hominum in theatris, in concionibus, in foro, in diatribis ſiſterem. Qua re, ceu mihi præſagit animus, domui tuæ ſplendorem, patriæ ornamentum, ciuibus uoluptatem, literarum ſtudioſis notitiam & utilitatẽ me adlaturum auguror. Quod ſi

alienа

aliena à noſtratibus ſæpenumero cum delectatione, ſimulq; admiratione leguntur, cur ea quæ noſtra ſunt, & tam ſapiēter, q̄ proſperiter geſta deſpiciunda forent: præſertim cum ea ipſa à Garzone ex fide & diligentia conſcripta ſint, eóq; dicendi genere condita, quo nulli claſſicorum cedant. Verum cum inuidia gloriæ comes eſſe ſolet, quo tam præclara facinora maiorum tuorum malignitatis aculeos effugere poſſint, Te principem illuſtriſſimum ipſis patronum delegi, ſub cuius tutela inuulgentur, non dubito quin tuis auſpicijs freti, omnē loquutuleiorū rabiem facile ſuperabunt. Inſuper tuam celſitudinem rogo, immo obſecro, ut à rebus ſerioſis feriatus, ocium tuum illius hiſtoriæ lectitationi accommodare uelis, inuenies in ea q̄ plurima quæ tua intereſſe putantur, & quæ ad uſum Reipu. conducibilia deprehendes. Quemadmodum enim Demetrius Phalæraeus, Ptolemæum Aegyptiū monuit, ut libros in quibus iuſti regis, & clariſſimorū principum geſta ſcripta eſſent, ſtudioſe lectitaret, è manibusq; nunq̄ dimitteret, q in his exempla digna imitatione continerentur. Quod Alexander cognomento Magnus adeo obſeruauit, ut Homeri Iliada quā interdiu in manibus uerſabat, noctu etiam ſub puluinari retineret, ſæpiuſcule dictitans, ſe eius lectione ueluti ſapientiſſimis conſiliarijs uti. Sed, ne ſus Mineruam doceat, receptui canam, hoc ſi adiecero. Natura ita cōparatum eſſe, ut exempla

progenitorum in natos natorum, & qui naſcuntur ab illis, uſq; in omnem poſteritatem traduci, ob id imitatu facilia fore. Superuacaneum duxi me Garzonis laudibus intendere, cum ipſe ſuo ſplendore ſic refulgeat, ut id moliens, facibus Soli lumen addere uiderer.

IOANNES GARZON BONONIENSIS, ILLVSTRISSIMO FEDERICO DVCI SAXONIAE, THVRINGORVM ET MISSINENSIVM PRINCIPI S. P. D.

SEmper meæ cõſuetudinis fuit illuſtriſſime Princeps, ut qui omnem operam atq; ingenium ad uirtutem contuliſſent, hos ampliſſimis laudibus proſequerer. Haud enim ſcio quid uirtute præſtantius in rebus humanis inueniri queat: quando qui eam poſſident, ſoli ſunt diuites: ſoli fruuntur rebus ſempiternis: quod ſi qui urbibus præſunt, ea fuerint præditi atq; ornati. Hos non cum ſummis uiris comparo, ſed ſimillimos deo iudico. Plus

ter centum anni aguntur, Italiam cum nobilissimæ domus tuæ fama peruasit. Nam ut à Federico illo quem dij immortales Saxoniæ præesse uoluerunt, ordiar. Haud scio cui nam principi tam ampli adhibiti sint honores, cum Archimarsallus imperatoris Romani delector, gladijq; aureati antelator Thuringiæ Lantgrauius, & Archimandrita Misnæ Margrauius, & Liminarcha decretus sit. Is etsi in tam alto honorum gradu collocatus esset: nõ solum Lipsi literarum gymnasium instituit, sed & alterum Erfordiæ conseruauit. Ex castissima uxore sua duos in lucem suscepit filios Federicum & Vuilhelmum, Federicus patri in ducatu successit, qui hereticorum in Bohemia malleus & seuerissimus persecutor, liberos reliquit Ernestum & Albertum, hi nequaquàm & ab auo & patre degenerarunt. Siquidem ille paternis muneribus ornatus, Saxoniæ Dux declaratus est, simulq; Thuringiæ & Misnæ imperauit. Albertus uero iussu Maximiliani, quod ex omnibus imperatoribus ei principatum detulerat, cum exercitu aduersus Morinos (qui & Flandri dicti) & Aduaticos (qui hodie Brabantini) profectus est. Quæ egregia facinora fecerit suo loco exponentur. Ernesto quatuor fuerunt filij, qui primum in lucem æditus est, Federico, delata est dignitas paterna. Alius (quem Ernestum uocant) Archiepiscopus Magdeburgensis munere ac Germaniæ patriarchatu decoratus est. Quis silentio

præteread

prætereat Albertũ archiepiſcopum Maguntinenſem, cuius quãta ſit autoritas, res ipſa oſtendit. Illi adijciam Ioannem principem certe omni uirtutum genere præſtantem: Quid loquar de Georgio fratre tuo, quem de Latinis literis optime meritum omnes affirmant? Ex quo fit, ut in præſenti parentis munus ſuſtineat. Quid de Henrico, qui nullam magis egregiam, q̃ ut ſub Maximiliani Cæſaris ſignis militaret, nauare operam potuit? Hæc quanq̃ ita ſint, tu tamen antecedis illuſtriſſime princeps, qui de te grande quiddam polliceris, non enim id (quod à fratribus tuis eſt factitatum) à ſtudijs literarum tuum illud ſingulare ac diuinum ingenium ſeiungendum putaſti. Ille ipſe Plato à quo omnis Academicorum familia emanauit, tum Reſpublicas bene eſſe arbitratur, ſi qui eas regant ad literarũ ſtudia ingenium cõferant. Tantorum principum ac tua dignitate, uirtuteq; cõpulſus, Federici Magni hiſtoriam ſcripſi, eamq; nomini tuo dicaui, quã cum legeris reliquis Germaniæ principibus eius legẽdæ copiã facies.

IOANNIS GARZONIS BONONIENSIS, RERUM SAXONICARUM LIBER PRIMUS.

VO tempore Federicus secundus imperator Romanus ætatem agebat, Vitigitis Saxonum regis: cui ob res gestas Magno cognomen fuit, familia Thuringiæ, Libonotriæ, Misnæ, simulq; Lusatiæ, quæ regiones sunt Germaniæ, imperabat. Consequentibus temporibus Albertus atq; Henricus, qui parente orti fuerunt Henrico his terris præfuerunt. Siquidem ille Thuringiam, hic Lusaciam cum Misna rexit, ac Libonotriam. Henrico nulli fuerunt liberi uirilis sexus. Alberto filij duo, Federicus & Theodoricus. Forte ita casus tulit, ut Henricus animam prope extremis (ut aiunt) labris teneret. Igitur Federicum atq; Theodoricum ad se acciri iubet. Apud quos in hanc sententiam locutum accepimus: Macte uirtute iuuenes multos annos Misnæ, Lusatiæ, ac Libonotriæ imperaui: & ita imperaui, ut maiorum nostrorum nobilitati responderim. Nunq; ab illis degeneraui, nunq; genus nostrū dedecoraui. Nam cum

Oratio Henrici ad nepotes.

hostes bello persequerer, nullus unquàm me subijt timor, strēnui militis, & boni imperatoris officia semper simul sum executus. Siquidem si castris locus capiendus erat, si exercitus instruendus, si urbes expugnandæ, si cum hostibus collatis signis dimicandum, si uis frigoris, atq; hyemis excipienda, quis hæc me elegantius fecit? Quoties cum Vindelis ac Sarmatis (quos nostri Bohemos & Polonos uocant) signa contuli, toties uicti, cæsi sunt, & fugati: ut arma cessarūt ad pacem animum uerti. Quanta tranquillitate, quantóq; ocio usæ sunt regiones nostræ, nequeo uerbis consequi: eas nemo unquàm, uel minimo latrocinio uexatas audiuit, qui se flagitijs contaminarunt, siue infimo, siue nobili essent genere, in eos est seuere uindicatum, qui ad me uenerunt legati, & humane accepti sunt & benigne, & amplissimis muneribus affecti. In hunc modum rem & priuatam & publicam conseruaui, atq; auxi. Vrbes, quas quiuis urbeculas dixisset, amplissimas reddidi, subditorum nostrorum salutem cæteris rebus semper potiorem habui. Sub terram fodi inueniendi argenti gratia, optatis fortuna respondit: omnem operam, ingenium, studium, uigilantiam, ad eorum, qui imperio meo seruiunt, utilitatem contuli. Nunc quoniam mihi de uita decedendum est, illud uos admonitos uolo, ut alter alterius studiosus existat. A uobis quod uterq;

apud

apud me liberorum ſuauitatem obtinet, mihi ſuccede-tur:quare fortem & conſtantem ſuſcipite animum, diu mihi cognita eſt uirtus ueſtra ac perſpecta, nulla ſpe decido,quin ij futuri ſitis,quales opto.Prioribus annis mi Federice ab Vuenceſlao Bohemorum rege Imperator aduerſus Sarmatas creatus es: quæ in eo bello egregia facinora feceris, haud mea dilabuntur memoria. Reportaſti tu ampliſſimam de hoſtibus uictoriam.Nec uideo Theodorice,quin mihi de te bene ſperandum ſit,qui in quam frugem euaſurus es, maxima ab adoleſcentia dediſti documẽta.Nam quæ ad ſtrenuum militem ſpectant:ea tu calles, qui ætatem uirtute ſuperaſti. Adſit uobis memoria, quod non infimo, non ignobili, ſed regio eſtis genere: quare regijs ſitis moribus ornati,neceſſe eſt.Ego per meas (ſi quæ ſunt) uirtutes,exempla ædidi:nec eſt apud me dubium,quin quæ geſſi,ea ſit omnium mortalium fama celebratura. Cum finem dicendi feciſſet, qui apud ipſum maximo erant honore, Libonothani & Miſnenſes,ad ſe accerſiri iuſſit,atq; ita locutus fertur. Et ſi uiri optimi, diu re ipſa cognouerim, qui nunquàm fide deceſſeritis,tamẽ quod ſum à uobis poſtulaturus id, ut non modo non inficiamini,ſed facturos ſpondeatis,uos obteſtor & obſecro.Non uos fugit hominib9 diu uiuere denegari, ex quo ipſis relinquẽdũ eſt aliquid,quo ſe uixiſſe teſtent̃,

Oratio Henrici ad Miſnenſes & Libonothanos

plura bella gessi. Exteras gentes, potētissimos populos, clarissimos reges prælio subegi, hostem semper superaui, prostrauiq́;, nunq́; cessi, nunq́; referre gradum sum coactus. Quæ homini optanda est, eam sum consecutus gloriā. Senex sum & grauis annis. Expleui naturam uiuendi sacietate. Breui sum uita, decessurus Christum optimum, maximum, Mariamq́; cæli reginam, ut mihi in cælum ascensus detur: quibus possum, precibus, obsecro. Quare illud peto: ut hos, qui me cognatione attingunt, iuuenes ueneremini, obseruetis, colatis. Hi sunt, quibus regni mei dominatum, principatumq́; trado: eorum studijs pareatis. Ipsos quippe futuros, mihi facile persuadeo, qui imperium non solum conseruaturi sint, sed etiam aucturi. Vt orationi finem imposuit, nemo potuit lachrymas continere, q͏̄ principem integrum, castum, grauem amissuri essent. Tandem cum mœrorem, luctumq́; deposuissent, responderunt sese eos fore, qui uoluntati suæ, si casu de uita exiret, minime defuturi essent. In hunc modum Federicus imperium adeptus est: atq; ab omnibus, qui Lusatiorum, Misnensium, & Libonothanorum summum obtinebant gradum, princeps uocatus. Theodoricus uero in imperio socius atq; adiutor dictus, haud multo post Henricus migrauit de uita, ac magnis funeris impensis ad templum, quo maiores sui elati fuerant, elatus. Nequeo oratione cōsequi, quantum laudis in regno bene

Federicus Marchio declaratur.

gerendo

gerendo, ſibi iuuenes uendicauerint: quando in tanta poteſtate ſic ſe adhibuerint: ut nulla alia ab his, quibus præerant ciuitatibus deſyderata ſit poteſtas. Nam ut incredibilem eorum liberalitatem ſilentio prætercam: nullum uirtutũ genus eſt ab his prætermiſſum: ut quiuis de cælo delapſos arbitraretur. Ad eos ex diuerſis ciuitatibus Legati gratulatum mittebantur, quos maximis atq; ampliſſimis muneribus afficiebant. Quæ res illis non mediocre odium apud Albertum patrem, qui Thuringiæ imperabat, cõflauit. Nam ut liberos in tam alto atq; amplo dignitatis gradu collocatos animaduertit, ad eos literas in hæc uerba ſcriptas perferri iuſſit.

Quod Miſnenſium regnũ, cui iure præficiendus eram, præoccupaueritis filij, magna me tenet admiratio. Henrico frater eram. Non me præterit, quibus cauſis adducti, Miſnenſes huiuſmodi ſcelera machinentur. Haud impune illis erit, quorum conſilio, alieno minime abſtinuiſtis. Diu mihi nota eſt Miſnenſium inſolentia, qui libertatem reliquis rebus potiorem habent. Ad quam ut mentem erigant atq; extollant, Otto, quẽ Endauum eſſe aiunt, plurimũ hortatur, eoſq; ad ſententiam ſuam traducere adnititur. Quin illud mihi grauius ferendum eſt, quod uobis quibus per ætatem, nullus eſt rerum uſus, principatum detulerũt: Accedit quod eos, qui noſtræ ſunt ditionis, q̃ ampliſſimis proſequimini honoribus. Has literas cum princeps qui ue apud ipſos auto-

Literæ Alberti ad filios.

 ritate

ritate poterant & uoluntate: uiri præſtantiſſimi ac populus Miſnenſis legiſſent: non mediocri, quod Albertus tantam temeritatis notam, nulla laceſſitus iniuria ſubiſſet, qui in liberos & Miſnenſes nimis acerbo niteretur odio, ſunt admiratione perculſi: Igitur Miſnenſes, ne tantũ animo dolorem capiat, reſpondent: quando Henrici uoluntati morem gerant: qui cum animam efflaturus eſſet, Federicum & Theodoricum hæredes inſtituerit: ſeſe qui illius mandata exequerentur, ſacramenti religioni obſtrictos: Nec arbitretur eos ſuæ libertatis immemores: ut non malint ſub eius principis, ad cuius ſummam prudentiam magis magnus uſus accedat, exiſtere: quam ab homine, nec prudentia, nec uſu exculto, gubernari. Quare ſi liberis ſuis principatũ detuliſſent, nullo dolore afficeretur illos eſſe, quibus parendum ſtatuiſſent. At principes, ne parentis odium ſibi concitarent: ad eum literas perferri curant, quibus illum docent: nullum in ipſis hærere crimen, nec ulla temeritate lapſos. Hæc dum Fribergæ (quæ urbs Miſnæ eſt argenti, mineriſq; opulentiſſima) geruntur, allatæ ſunt ad Albertum literæ: quas cum legiſſet, nulla uoluptate affectus eſt. Igitur legatos ad principes mittit: ut ſimul, quorum apud Miſnenſes magna eſt autoritas, hos conueniant. ad Lipſim urbem, quæ Libonotriæ caput exiſtit: ubi de rebus ad regnum pertinentibus, habendum erat cõſilium, cuncti proficiſcantur, moneant: ipſe

Fribergũ.

Lipſim.

ipſe confeſtim aderit. Nomẽ hæc regio à Libonicis populis uetuſtis: uel à Libanotho principe, qui regioni imperauit, ſortitum eſt: hi populi à Cornelio Eudoſij nuncupant. Haud multũ interim tempus fuit, cum omnes Lipſim uenerunt. Tandem multis uerbis ultro, citróq; habitis, ira ab Alberto ſuſtineri nõ potuit: quin in principes grauiter inueheretur, ac ſuam uocaret hæreditatẽ lege agnitionis, quod Henricus ei frater extitiſſet. At principes Henricũ ea fuiſſe ſentẽtia, reſpõdent: ut ei uita functo, ab ipſis ſuccederetur: periniquũ eſſe, & nõ ferendum, ſi Henrici uolũtati deeſſent. Eandẽ protuliſſe ſententiã, ſunt qui affirmant quendã Henricũ Schonbergenſem, qđ is Miſnẽſibus ſtudebat. Vt eñ Albertus iram ſuppreſſit. Nõ inquit, tibi ex animo excidant, quæ in Vitigitis familiam beneficia contulit populus Miſnenſis: ea fuerunt, quibus ille in multum potentiæ euaſit, Thuringiam ditionis ſuæ fecit. Federicus prim⁹ cum in Italiam exercitum traieciſſet, ad Mediolanũ & Florentiã caſtra poſuit. Nõ te fugit, quantã in Miſnenſium præſidio gloriã adeptus fuerit: multas Italiæ urbes obſedit, quas tandẽ ui ſubegit. Statutũ eſt Miſnenſibus ac decretũ, ut Henrici hæreditatẽ liberi tui adeãt. Abieciſti tu omnẽ humanitatẽ, qui filios ob tam ſingulare beneficiũ collatũ, incredibili odio proſequeris. Qđ ſi illis bellũ indixeris, nec ſtudijs tuis obtẽperabunt, nec deerunt, qui tuendos ſuſcipiant, etſi ſuperuacaneũ eſt, quando

Ira Alberti

Oratio Henrici Schonbergenſis.

quando uterq; ea ſit magnitudine animi præditus, qui imperium ſuum per ſe tueri poſſit. Tum Albertus ira percitus, quod fortuna ſua deſpecta eſſet, Thuringiam ſe recepit: atq; animo agitare cœpit, ſibi ne liberorũ ex Miſna pellendorũ daretur facultas. Igitur haud tutum ratus, ſi ſolus in eos impetum faciat, cum Ioanne principe, hic quidem Marchiæ Brandeburgenſi præerat, colloquium habuit, hunc ut ſibi qui cum liberis bellum ſuſcepturus eſſet, præſidio foret: precibus obſecrauit. Nullam eſſe urbem, quæ illorum ſit ditionis, ad cuius mœnia non ſigna prope inferat. Facile poſſe eos opprimi, ſi agros populetur: uicos exurat: arbores ſuccidat: hominum, pecorumq; prædam agat. Quod ſi cum exercitu uim repellere adnitentur, ſe cum magnis copijs, quibus abundauit, præſto futurum. Qui illorum conatus comprimat. Nec uereri quin breui ſit eos ſub imperio ſuo redacturus. Libet mihi Miſnæ, quæ regio eſt Germaniæ, ſitum paucis exponere: Hæc ad Albim flumen poſita eſt ab ortu Solis haud longe abſunt Vindali: à meridie, Bohemi: à ſeptentrione, Saxones: ab occaſu, Libonotria eſt: cui fines Sala & Muldauus amnes præſcribunt: ultra Salam Thuringi ſedes habent. In ea multæ ſunt opulentiſſimæ ciuitates: munitiſſimáq; caſtella. Hanc olim Calucones, Danduti Ptolemæo teſte inhabitarũt. Libonotriam uero Herthane, Eudoſi, Varini, atq; Suardones tenuerũt, qui poſtea in uniuerſum

Cum principe Brandenburgeñ. fœdus init.

Situs terræ Miſneñ.

Serabi

Serabi dicti fuerunt, regio adeo in omni frugum genere fœcunda est, ut toti ferè circumiacenti regioni ad abundantiam sufficiat: huic non fruméti modo est magna copia, uerumetiam uini, mellis, pecorisq;. Cum igitur principes parenté cum manu haud quaquàm contemnenda aduersus se contendere, & fama & literis accepissent, repente ad Lipsim iter contulerunt: ubi, quos sibi officijs & beniuolentia cóiunxerant, principes complureis ad se euocari iubent, quæ ipsis animo sententia sedet, exprimunt: sese incertos consilij, parenti ne cum expeditis militibus: id quod est filiorũ ab omni humanitate abhorrentium se obijciant, urbesq; & castella ab irruptionibus tueantur: an uoluntate in deditionem proficiscantur, at in summum doloré adduci: cum quos Henricus hæredes instituit, eos exhæredare adnitatur. Nullam rem esse, quæ illi admirationé præbeat, quando se futuros, qui Henrici testamentũ re ipsa executuri essent, sacramenti religione obstrinxissent. Ipsi cum ingenio & consilio præstarent, ne quid detrimenti respu. caperet, enixe operam darent, Henricus Eudanus, cui in capiendo cósilio, summa erat prudentia: & in dicédo fides. Nullus (inquit) maximi principes uos subeat metus, CHRISTVS optimus, maximus, præstabit auxilium, propulsate patris iniuriam: cui si ob perpetrata scelera essetis in odio, æquiori animo ferrem. Quis est tam iniustus rerũ æstimator, qué tanti dissidij causa lateat,

Deliberatio principum.

Oratio Eudani ad principes.

pace ueſtra dixerim Alberto ex uiliſſimo ſcorto,cui Catharinæ eſt nomen, natus eſt filius: illius hortatu ad hunc principatum deferre conſtituit. Eſtis principes, & corporis robore, eáq; animi magnitudine, ut patris (ſi pater dicendus eſt) impetum excipere poſſitis: quoties cum eius militibus ſigna cõtuli, toties cum ipſis proſperam pugnam feci. Ad unum om̃es cæſi ſunt: mihi hanc prouinciam depoſco: nec recuſo omnem impetum belli in me conuertere. Dum hæc aguntur, nunciatũ eſt principibus, Ioannem Brandenburgenſem, quem Albertus neceſſitudine (ut ſupra diximus) ſibi coniunxerat cum copijs in agrum Miſniacũ iter feciſſe: cuncta igni, ferróque abſumpſiſſe: magnam uim hominum, pecorumq; abigere. Tum Federicus tantam animo concepit iram, ut eius iuſſu Theodoricus cum exercitu ad ulciſcendas illatas ciuibus iniurias, proficiſceretur. Oppidani ubi principem cum præſidio profectum cognouerunt, patefacta porta (nam ſe mœnibus tenebant) ſubito erumpunt, hoſtes adoriuntur, plus ſexcentos ceciderunt: reliqui in fugam uerſi ſunt, quibus omnis præda adempta eſt. Præerat exercitui Theodorici Iacobus Schonbergius, rei militaris ſcientiſſimus: is nihil commiſit, ut eo prælio reprehendi iure poſſet. Interea nunciatum eſt Theodorico, hoſtes non longe ab urbe Luca Luſatiæ caſtra poſuiſſe: quod ipſis ab Alberto (nam copias Mars minuerat) armatorum ſubſidia

Brandenburgenſis.

mittenda

mittenda essent. Verum Theodoricus, si in hostem anteq̃ numero fieret amplior, impetum faceret, tutius existimans, Iacobum Schonbergium in secretum abducit: Multo inter se, an cum hoste signa conferenda essent, cõsilio egerunt. Tandem in hanc sententiam inclinatum est: ut Legati ad Ioannem Brandenburgium mitterentur, qui causas belli sciscitarentur. Re ita composita, Legati ad Albertum peruenerũt: qui dignitate præstabat, ita locutus fertur. Vehemẽter admiramur, cur nulla facta belli denunciatione, Misniacos agros, qui Federici principis imperio subijciuntur, peruastandos duxeris. Tu Henricusq; inter uos pacti estis, ne alter alterius agris, urbibus, castellis, uel minimã iacturã afferret. Desciuisti à fide, cuius milites latronum ritu, Federici agros populati sunt, conatiq; eius oppugnare urbes. Neq; tu ignoras, quo animo, qua fide, qua constantia in maiores uestros Misnenses extiterint: qui de suo erga illos studio & perseuerantia, cum difficillima erant tempora, nunq̃ remiserunt. Tantam iniuriam abs te præter iustitiam nobis illatam, principes nostri ferre nequeunt. Quare satisfacias oportet: Sin in sententia manes, tibi illorũ uerbis bellum indicimus. Ioannes ira infensus: Si, inquit, Misnensibus & Lusatijs, qui & Misnenses sunt, bellum intuli, mirari desinite. Haud ab re in Misniacum agrum à militibus nostris facta est irruptio. Siquidem nonnullas Vindelorum urbes, quæ

Oratio Legatorum Theodorici.

Responsio Ioannis.

imperio meo ſubijciebant̃,ſuæ ditionis fecerunt.Quis illud nõ iniquo tulerit animo,cum Federico Imperium me minime cõſcio tradiderint?Mihi profecto iure optimo ſuccedendum erat, conſulendum illi fuit exiſtimationi meæ,ad eam omnis cura ſua conferenda: accedat ipſa,quam mecum inijt pactio.Nunquàm ſe regnum, quoad mihi uita cõtingeret,occupaturũ.Quare ſi belli ſtudia mihi deponẽda ſunt,prouideant:ut mihi iactura reſarciat̃.Tum Legati, nõ eſſe Miſnenſium, reſpondent:ut quæ ſecunda pugna parta ſunt, ea languore & deſidia adducti, reddant.Si Vindelos ui ſubegerunt, eos tamẽ imperio ſuo ſeruire. Verum Sarmatarum,ac Sleſitarũ poteſtate ac ditione liberatos,ſe ſummopere: cur eius rei mentionem fecerit: admirari: Federico ſub ea conditione regnum tradidiſſe, ut Alberto præſidio eſſet. Optimum quenq; principem, ſi parens in filio alieno eſſet animo, ad componendam pacem, omnes rationes ſuas conferre, abhorruiſſe eum ab hac ſententia:qui honeſtiſſimos filios,nulláq; uirtute egẽtes,acerbiſſimo odio proſequeretur.Fortunam belli ancipitem eſſe,ſæpenumero robuſtiſſimum exercitum parua manu profligatum: nec à quibus bella ſuſcipiantur, ipſos ocio uacare. Interea Theodoricus cum ualidiſſimo exercitu in agrum Deberlochiũ peruenerat: cum ad eum ſe Legati receperunt:cui cum quod acceperant,reſponſum reddidiſſent, ab uniuerſo exercitu eſt ad arma conclamatum:

clamatum, omniũ manus ad gladium, lanceamq; pruriebant. Verum Theodoricus, ac Iacobus Schonbergius, cuius consilio & sapientia ad rem militarem utebatur, sese à pugna continuerunt. In sequenti nocte: nam cælum albescebat, cum copijs ꝓfecti. Quinq; milia passuum ab hoste locum castris cœperunt. Tertio post die sub lucis exortu, Theodoricus curare corpora milites iussit, eosq; accersiri, Atq; ut bono animo pugnam capescerent, hortatus est. Non illius uirtutis bellicæ, non militaris disciplinæ, non præteriti temporis famæ, cum sub Henrici signis militabant, memoriã abijcerent: se eosdem esse, qui tot amplissimas de hostibus uictorias reportassent, sibi in memoriam redigerent. Ipse quantum in se esset, & strennui militis, & optimi Imperatoris officia simul exequeretur. Theodorici oratione militum animi uehementer accensi sunt. Igitur omnes, quadringentis præmissis equitibus, qui hostes ad pugnam allicerent: armati atq; instructi prodeunt. Hæc paucitas effecit, ut ipsi, nulla interposita mora, castra egrederent᷑, manũq; consererẽt. Inter congressionem Theodoricum cum expeditis Legionibus adesse, qui Ioannis copijs præerat, ex exploratoribus cognoscit. Tum Theodoricus, quo egregiam fratri nauaret operam, acies instruit, quenq; Militem: cuius uirtutem pluribus prælijs didicerat, suo loco disponit. Imperator hostilis, ne circumueniret᷑: metu perculsus, gra-

Oratio militaris.

dum retulit. At Theodoricus, cuius animus ad cõferendam manũ ferebat̃, eos milites in quibus cõsequendæ uictoriæ ſpem cõſtituerat, hortat̃: hoſtem perſequant̃, ꝙ eius animum fugiendi, magiſq́ꝫ pugnandi cogitatio ſubeat, uix ſe in caſtra retulerat. Cum Theodoricus affuit, Imperator hoſtilis, ꝙ animum receperat, copias in aciem eduxit. Diu pugnatũ eſt equo Marte. Tandem intra caſtra cõpulſus eſt Iacob9, ut hoſtem prælio profugum, ſe in caſtra retuliſſe animaduertit. Haud cunctemur, inquit, Theodorice: uictoriam nobis fortuna protendit. Stationes oppugnemus: nimirũ expugnabimus, ꝙ peditũ multitudine abundam9: & ab equitatu firmi ſumus. Vix finem dicendi fecerat, cum Theodoricus quinqꝫ equitũ miliũ manu, ac pari ferè numero peditum comitatus hoſtiũ caſtra ingreſſus eſt: ad quæ qui cuſtodiam habebant, illi occurrunt. Sed cum uis uireijci nõ poſſet, necati ſunt: hoſtiũ ſupra tria milia occiſa: ſupra ſeptẽ milia capta: cæteri ſaluti ſuæ fuga conſuluerunt. Theodoricus ne de militib9 ſuis male mereret̃, caſtra ipſis diripienda conceſſit. Verũ tam memorabili uictoria lætus, ad Federicũ nuncium cum literis mittit: quib9 illum docet, hoſtilem exercitũ à ſe ſuperatũ, proſtratumq́ꝫ, Federicus nõ mediocri exiliuit gaudio. Erat is ea tẽpeſtate Picaſtri, quæ urbs ad Eliſtrũ amnem ſita eſt. Siquidẽ paucis ante diebus cum maximis copijs eò contenderat, qđ Alberto Imperatori ſuo ſuppetias

laturo

laturo illuc diuertēdum erat. Is quanta laude Theodoricum prosecutus fuerit, nequeo oratione complecti: illum semper extitisse, in quo spem omnē, fidemq; locasset: nec sua eum fefellisset opinio: Nec uereri ipsum, si ætate procederet Q. Maximo, sapiētia: Superiori Africano, celeritate: ei qui postea fuit singulari consilio Paulo, ratione ac disciplina: C. Mario, uirtute præstaturū. Interea equites duo: qui cum prælium in mala spe esse cognouissent, sese fuga proripuerant: Ad Ioannē Marchionē uenerunt, nunciantes exercitum uictum, cæsum esse & fugatū. Eos, Imperator ne ex prælio, cum aduersam fortunam uideret, profugerit, an cæde cæsus fuerit, latere. Igitur ne tantam cladem acceptam inultam relinqueret, maximum ex equitatu ac peditatu coëgit exercitum: atq; in Lusatios peruenit. In ea regione urbs est, quā incolæ Lucam uocant, eius mētionē fecimus. Cum agrum populatus esset, & prædas hominū, pecorumq; egisset, castra ante portā locauit, diu eam obsedit. Sed cū in potestatē suam minime posset redigere, q ipsam Federicus firmissimis præsidijs munierat. Situs præterea inexpugnabilem faciebat, exercitum abduxit: atq; ad oppidum Haganum, quod id Theodorici imperio subijciebatur, oppugnandum peruenit: ipsum nocte & interdiu tormētis uerberabat. Vt uidit id frustra inceptum esse, robustissimos milites, ac rei militaris scientissimos, ad se acciri iubet: his magnam uim argenti, au

riq;,si noctis silentio in murum euaserint:seq; præcipiti saltu in oppidum immiserint: ac necatis custodibus, portam aperuerint, pollicetur. Ipse cum expeditis militibus confestim affuturum, atq; intraturum. illi imperata faciunt. Intempesta nox erat, cum armati muros scandunt: ac fune, id quod tutissimũ uisum est, de ipsis demisso, per eum in oppidum descendunt. Qui custodibus præerat, Caspar Malticius adesse hostes cognouit: eos admonet, ne uocem emittant, quo ad unum omes supplicio mortis afficerent: Ipsi retrorsum, ne inspiciantur, se recipiant, Cum clamore sublato signum dederit: eductis gladijs in eos impetum faciant: cogantur omnes uita decedere, ne ab his imposterũ, aut uis, aut fraus timeri possit. Dum securibus freti, portam effringere moliuntur, Caspar uoce signum ædidit. Accurrunt custodes: prælium conseritur: haud quaquàm par hostibus dimicatio fuit: quod cuncti occidione occisi sunt. Ad portam extra urbem erat Ioannes cum commilitonibus suis equo, armisq; instructus, atq; ornatus. Vbi illuxit, oppidani, qui ne in eorũ præsidium uenerant milites, porta effusi in hostes impetũ faciunt. Alios trucidant: alios in fugam uertunt: alios capiunt. Sunt qui Ioannem captum scribant, sed cognitum in pristinam libertatem restitutum. Tantæ stragis hostibus illatæ, Caspar Federicum, atq; Theodoricum participes effecit. Federicus paucis equitibus assumptis, ꝙ

reliquas

reliquas copias ad Eliſtrũ reliquerat: ad Miſenam urbem contendit, quo Theodorico (ſi ita caſus tuliſſet) præſidio eſſet. Dum hæc geruntur, non mediocri Ioannes, quod ad eum exitum, quem ſibi propoſuerat, peruenire non poterat, ira exardebat: deos, qđ rerum ſuarum curam poſthaberẽt, incuſans. Itaq; literas ad principem Eberhardũ, qui Cheruſcis & Aſcaniæ præerat, in hanc ſententiam ſcripſiſſe fertur. Quanta beniuolentia, quantiſq; officijs, patrem tuum maiores noſtri eo bello, quod prioribus annis cum crudeliſſimis hoſtibus geſſit, complexi fuerint: res ipſa docuit. Illorũ præſidio ſuperior diſceſſit. Ad complures Germaniæ principes: neq; tu id ignoras: ab eo Legati miſſi ſunt, præſidij implorandi gratia: cuncti ſe eſſe reſponderũt, qui cogitationes ſuas aliò contuliſſent: nequaq; eis obeſſe, à quibus nulla unq; fuiſſent iniuria laceſſiti. At maiores noſtri regnum ueſtrum tibi defendendum ſuſcceperunt: pluris patrẽ tuum, q; aliorum principum iniurias exiſtimantes. Noli per deos immortales, ingratitudinis notam ſubire. Quo in ſtatu res Alberti ſit, te ſatis ſuperq; intellexiſſe puto. Superiori anno cum Miſnenſibus ſigna contuli. Fortuna improba, ut ſuccumberem, effecit: cuius res ſuperior eſſe conſueuerat, ipſe prælium aduerſus hoſtes nullum ſecundum facio. Tanto in me fortuna exarſit odio. Quare ſi quid precibus apud te poſſum Alberti, egenti atque inopi auxilium præſta.

Literæ Ioannis ad Eberhardum.

Tecum precibus fraternis ago. Contendamus cum Legionibus expeditis in Misnenses, binisq; considamus castris. Haud uereor quin eos breui subacturi simus, atq; ad deditionem compulsuri. Eberhardus tum misericordia commotus, tum ne beneficiorū memoriam abiecisse uideretur, adductus, Albertum auxilio suo iuuandum statuit. Igitur exercitu ex quatuor milibus hominū congregato, in Misnensem agrum profectus:

Iburgum. primum ad Ilburgum, sic illi nomen est, quod Ilba comes extruxit, castra posuit. Duorum itinerum altero ad castrum illi ueniendum erat: Aut terrestri, quod ab

Muldauus amnis. amne Muldauo non longe aberat: Aut per Albim flumen nauigandum: hoc ei tutius uisum est, quod terrestre iter permultis insanis substructionibus eorum, qui Federici parebant imperio, erat refertum. Igitur naui ad urbem Vitigisburgium primis se intendentibus tenebris peruenit. Ei præerat quidam Bernardus agnatus Eberhardi. Adhunc, ut sibi tutum præbeat transitum, oratum mittit. Bernardus & metu territus: & ne Federici odium sibi cōcitaret, se illum ut illucescet uoti compotem futurum respondit. Interim ad Federicum, quem ad Misnam iter fecisse non ignorabat, nuncium cum literis mittit. His Eberhardum cum ualido exercitu ad Vitigisburgium uenisse admonet. Vt sibi tutum præbeat transitum, postulasse, illum quantum coniectura consequi posset, Misnensium agrum igni,

ferróq;

ferróq; absumpturum, atq; pecorũ, hominumq; prædam acturũ. Ipse rebus suis cõsulat. se uereri, ne agnati Eberhardi studijs, quod hominum multitudine abundat, obsequi cogatur. Ipsum Ilbæ castrum primum in potestatem suam redacturum. Has literas cum Federicus accurate legisset: suspicione, ne Eberhardus oppido potiretur, adductus cum copijs atq; oppidanis ad Albim, quo illi occurreret, præuenit. Insuper Henricum Eudanum, qui sub suis signis, cum plurimis cohortibus militiam militabant, ad Muldauum, ut omnes eius accolas, qui partim Plisnenses, partim Serabi, partim Prætoriani nuncupabantur. Sumptis armis, ad Ilbæ castrum deduceret: ubi & ipse cum Legionibus expeditis adesse pollicitus est. Primum illi ad castrum quoddam, quod Incolæ Dorganum, olim à Dorgeberto Satrapa conditum, nominant, per Albim iter fuit: ut cognouit Eberhardi agris diripiendis, uastandisq; intendere: ad Henricum, ut relicto ad oppidum præsidio, cum cætero equitatu ad se accederet, literas perferri iussit. Nondum ille appulerat, cum Federicus haud procul ab hostium castris, castra habuit: haud pugnam, qd' milites de uia fessi erant, ædere statuit. Veruntamen ut omnes armati, instructiq; essent: quando collatis signis cum hoste dimicandum statuisset. In sequenti die per præconem edixit: Ipsi, cum tuba signum daretur, procederent: Cuncti Federici obtemperarũt uoluntati. Verum

Muldaui accolæ.

C 6 se nocte

ſe nocte in diem inclinante, hoſtes, quorum artus lenis ſomnus corriperet, adoriret. Diu cõſilium agitans, tandem congreſſu abſtinuit, tum ob militũ paucitatẽ, tum quod graui itineris labore confecti erant. Erant in caſtris eius centuriones, & animo & corpore præſtantes: qui cum ad conſerendam cum hoſtibus manum, oblatam ſibi occaſionem intuerentur: Tela uibrabant. Militum inſuper animi ad pugnam incendebantur. Igitur centurionum iuſſu, tubicen pugnæ ſignum dedit. Sublato clamore, ad hoſtium caſtra cõtendunt: teláq; conijciunt: quibus ſtationũ cura, cuſtodiáq; mandata erat. Confeſtim hoſtes adeſſe Eberhardo denunciant: cui cum caſtra egrediẽdi nulla eſſet poteſtas, ad ea tuenda animum uertit. At Federicus milites, ne animũ contrahant, demittantue hortat: qđ magnus hoſteis metus inceſſerit. Verũ Eberhardus ſe acri defenderat animo, atq; hoſtem oĩb9 uiribus repellere conabat: utrinq; acriter prælio cõcurrebat: cum puluis ex loco haud diſtanti ortus, uelut nube inducta, implebat omnia. Federicus Henricum aduentaſſe exiſtimans, haud falſus uates fuit. Bene (inquit) res ſe habet. Nunc optima ſpe præditus ſum. Haud nox aduentabit: cum hoſtilibus potiar caſtris.

Oratio Federici.

Nolite commilitones mei animis deficere. Quiſque non modo ſibi, ſed alij quoque animum afferat. Exuite hominem caſtris, præda in ueſtra manu eſt. Abſtineo ipſa, nec me impediam. Hac oratione

militum

militum, animi uehemẽter accensi sunt. Erat in exercitu Federici Henricus Stella Lipsensis: hic quod facinus memoratu dignum efficere studebat, primus hostium castra ingressus est. Hunc ingens militum multitudo est subsecuta: hostium plus quatuor milia cæsa sunt: quinq; milia capta: milites ad diripienda castra passim discurrunt. Capti sunt Eberhardus, ac Remigius Erotinus, deductiq; ad Federicum. Conserto prælio Henricus affuit. Tum Federicus subridens: Si (inquit) Henrice affuisses, ingentem prædam fecisses. Sed ne noui motus aduersus ipsum excitarent, militem triduum in castris continuit: ut nihil esse animaduertit, quo in suspicionem incideret. Iussit copias in hiberna ꝓficisci. Ipse cum paucis equitibus ad urbem Fribergum iter contulit. Vt Ioannes Brandenburgensis Eberhardi copias profligatas, ipsumq; unà cum pluribus nobilibus captum ex nuncijs cognouit, non mediocris eum terror inuasit. Non enim ipsius opes ac diuitiæ adeo insignes erant, ut illius redimendi sibi esset facultas. Insuper populus Cherustus, qui nunc Astamus dicitur, odium diuturnũ, & iam inueteratum in ipsum habebat. Quo factum est, ut urbem obsidione soluendam duxerit: animumq; ad pacem cum Federico & Misnẽsibus componendam uerterit. Verũ quoniã meliori se cõditione animaduertit, solutionem simulauit. Siquidem nobilibus quibusdam, ut nocte in proxima uilla, quo à Misnensibus

Eberhardus capt⁹.

nenſibus prehenderentur, ſe occultarent, edixit. Edixit præterea, ut expeditorũ militum duo milia, haud procul à paludibus: quo Miſnenſes, ſi ad prælium faciendum egrederentur, aut comprehenderent, aut de medio tollerent: in locis abditis deliteſcerent. Ipſe in ſequenti die, luce prima ab urbe caſtra mouere uiſus eſt. Miſnenſes, quibus urbs tuenda data erat, non parua, quod ſubita obſidione liberati eſſent, admiratione imbuti, nequaq̃ urbem, ne per dolum caperetur, egredi audebant: ut illuxit, ex muris ſolitudinẽ in caſtris proſpectant. Qui diligenter ſpeculetur, ſpeculatorem præmittunt, Quo ſe Ioannes contulerit, quid ei ſit negotij: quos in conſilium adhibeat, conquirat. Speculatori primum ad loca, ubi milites Ioannis iuſſu in inſidijs ſubſidebant, iter fuit: illis obequitat, Incertus, an totus exercitus illic inſideat. Vt retro in urbem redijt: Quæ inſpexerat, refert. repente Theodoricus, quoſdã ſortis extremæ iuuenes, qui caſtris ignem inijciant, proficiſci iubet. Reliquum exercitum bipartitus eſt, quod alteram partem non longe à militibus, quos Ioannes in occulto locauerat, iuſſit conſidere: quo in explorato exeuntes occideret. Alteram, quæ illi ſubſidio eſſet, atq̃ adiumento, nõ multum ſeiunxit. Ipſe magna armatorum ſtipatus caterua, proximum cliuum conſcendit: quo res euaſura eſſet, proſpectaturus. Cum caſtra flam

mis

mis conflagrarent, eò ſe retuliſſe hoſtes Ioannes arbi-
tratus eſt: qui dum ſpolia colligunt, eos facile, ſi quos in
inſidias collocauerat milites, ad itinera inſidenda mit-
terentur, capi poſſe exiſtimauit. Igitur militibus, qui
apud ipſum erant, ut arma expedirent, iuſſis, eò ſe rece-
pit. Hæc Theodoricus ex cliuo proſpectans: ut Legio-
nes duæ, quæ Ioanni occurrant, per conuallem profici-
ſcantur, edicit. Cum his uero qui caſtra incenderant, ut
cōfeſtim in urbem redeant, per nuncium agit, monetq;:
quo illis, ne in hoſtes, quos Ioannes ſubſidiarios uoca-
bat, in antrum reconditos incidant, utendum ſit itine-
re: quod ſi antro ſe continebunt neminem, quantum in
eis fuerit, egredi patiantur. Rebus ita compoſitis cum
reliquo exercitu ad itinera inſidendo, quo Ioannis Le-
giones ducendæ erant, profectus eſt. Cum non multo
poſt Ioannes eò cum copijs aduentaſſet, ob equorum
hinnitum, armorumq́ue fremitum inſidias ac dolum
formidans, retro uertit iter. Extemplo qui per conual-
lem iter fecerant milites, ſeſe illi obijciunt: nec certami-
nis ullam quidem moram faciunt. Theodoricus, quas
ſilentio continuerat Legiones, in aciem eduxit. Diu
congreſſi ſunt, uerum Ioanni haud æqua dimicatio
fuit. Ex prælio profugientem, pauci ſubſecuti ſunt
equites, peditesq́ue ſuorum: ceciderunt ea pugna duo
milia, duo capta: haud procul fuit, cum à peditib9 duo-
bus ex equo proſtratus eſt: Nulla alia cauſa euaſit, q̄
quod

quod eos,ut pietatis,clementiæ,humanitatis partes suſciperent,precibus fatigauit. Principio noctis Lucam ſe retulit,iuſſitq́ ad Federicum literas perferri: quibus de proſpera pugna à ſe facta certiorem fecit. Is cum eas legiſſet,incredibili exiliens gaudio: Abi,inquit,qui literas detuliſti: ac nuncia Theodorico, quæ ab eo acta ſunt, mihi grata extitiſſe: ſed illa multo fore gratiora, ſi ad eas urbes,quæ Ioannis ſubijciuntur imperio,exercitum admoueat, coneturq́ eas in poteſtatē ſuam redigere. Inſuper agros ferro,igniq́ peruaſtet: quos obuios habuerit hoſtes,ad unum necandos curet, quibus potietur,urbes & diripiat,& incendio abſumat. Inter cætera ad Francfordiam caſtra ponat,ipſe paucis poſt diebus, qui illi ſuppetias feram,cum manu minime cōtemnenda adero. Theodoricus,quo in Federici uoluntatē concederet, ac ualidiſſimo in urbe relicto præſidio cum reliquo exercitu,ad Francfordiam contendit, ipſum diu obſedit,ut uidit expugnationi difficile: Nam in eo dies prope triginta abſumpſerat,ad uaſtandos agros omni fuit cura intētus. Ex quo tantus Ioanni pauor iniectus eſt,ut Theodoricū ex diſcordia ualde acerba, atq; diuturna in gratiā reducere inſtituerit. Igitur qui inducias peteret,oratorem ad Theodoricum miſit. Is nō eſſe in ſua poteſtate eas dare reſpondit, ad Federicum iter faceret. Quicquid ab eo inſtitueretur ſeſe ratum habiturum. Acceſſit orator Theodorici ſententiæ: ut enim legationem

gationem

gationem expoſuit, inducias ſibi dare petijt. Federicus in oratorem oculos conijciens: Quoniam (inquit) non ſemel, ſed ſæpius uicti & fugati eſtis: exercitus ueſtri occidione occiſi: agri peruaſtati: urbes obſidione cinctæ, ad petendas inducias ueniſtis. Nulla uos iniuria laceſſiui: mihi bellum indixiſtis, antequàm in Miſnenſem agrum à uobis diruptiones fierent, hæc erant agenda conſilio: nunquàm uobis fortuna affulſit, quoties nobiſcum ſigna contuliſtis, toties uicti, perculſi, ac maiori parte exercitus amiſſa, cõſternati, profugiſtis: ut mihi, fratriq́ meo imperium extorqueretis, nullum diſcriminis genus uobis defugiendum putaſtis. At ne clementiæ uidear abieciſſe memoriam, duorum menſium inducias impetretis uolumus. Oratore dimiſſo de inducijs Ioanni datis, Theodoricum certiorem facit: ac Iacobum Schonbergium, ut in caſtris militem contineat, quod ei ad Haganum urbem proficiſcendum ſit, per literas admonet. Is locus erat, quo nobiles permulti, & Ioannis, & principes ipſi conuenturi erant: cum principes, quod ſuum de bello conſilium foret, expoſuiſſent: Ioannes Eberhardi, quem captum oſtendimus (erat is quidem inſolens atq́ arrogans) mentionẽ habuit, indignum eſſe: ut tantus princeps in carcerem ſordidum conijceretur, quod inter captiuos facienda eſſet diſtinctio. Tum Cotardus quidam Libanothanus, huic Eudano erat agnomen: ita concionatus eſt. Exiſtimabam

Oratio Federici.

Oratio Eudani.

teo

te o Ioannes huc contendiſſe, qui conditiones pacis tanquàm à uictoribus acciperes: At quantum coniectura poſſum aſſequi in hanc urbem profectus es, qui uictoribus eas dares: An principes noſtros tantam temeritatis notam ſubiſſe arbitraris: ut captiuos tibi reddendos curent? Nihil à te prætermiſſum eſt, quo principum noſtrorum poſſes imperium euertere, ſi durius aliquid accidiſſet, omnem in ipſos crudelitaté adhibuiſſes. optatis tuis fortuna minime reſpondit. Quas clades acceperis, animo agita. Hac oratione Ioannes uehementer commotus eſt: omniſq; inſolentia ei ex animo excidit. Igitur in hanc ſententiam reſponſum reddidit. Quod me non ſolum prælio fuderitis, ſed caſtris quoq; exueritis, nulla me capit admiratio, cum ſint incerti bellorum exitus. Si me prælio inferiorem diſceſſurum autumaſſem, nunquàm manum conſeruiſſem. Nec uos à me diſſentietis, quibus ſi fortuna aduerſa fuiſſet, eandem ſubiſſetis calamitaté. Illud prædico, illud denuncio, ne maximæ cuiq; fortunæ credatur. Cui quondam fortuna aſpirauit, cogor pacem petere, quas mihi cõditiones ſubeundas ſtatueritis, haud recuſauerim, modo ab humanitate minime abhorreãt. Nulla ſum imprudentia lapſus, ipſe miſericordia adductus: quod parens ueſter ſeſe regno à uobis ſpoliatum aſſerebat: hunc impetum belli in me conuerti, ut ei ſubſidio eſſem: non poſtulabat, ſed flagitabat: cum domo

Reſponſio Ioannis.

ueſtra

ueſtra conſtitutam neceſſitudinem longe anteq̃ uos nati eſſetis. Non referam quæ mihi beneficia contulit: quæ ſi memoria deleuiſſem, quiuis me crudelitate præditum, ferum, aſperum, inhumanum extimaſſet. Nondum ſua in me merita ſum aſſecutus. Suſcipite per deos immortales excuſationẽ meam. Quid loquar de Eberhardo principe, qui ut parentis ueſtri ſaluti, dignitatiq́ ſubueniret, à uobis prælio fractus eſt? Is clauſus in tenebris, cum mœrore & luctu, morte grauiorem uitam agit. Eum obſecro tam aſpero carcere emittendum curate. Plura dicere parantem, haud ſuſtinuerunt principes. Tum inter eos pax confecta eſt, ea in has cõditiones conuenit. Omnis diſcordia è memoria excederet, Impoſterum ſe mutuis proſequerentur officijs. Eberhardus ſub ea conditione, ut auri pondo ſexdecim ſoluerent, priſtinæ libertati reſtitueret, Ioannes filiam Federico in matrimonium traderet. Extractum eſt hoc bellum in annos duos, menſes nouem.

IOANNIS GARZONIS BONONIENSIS,
RERVM SAXONICARVM
LIBRI PRIMI
FINIS.

IOANNIS GARZONIS BONONIENSIS, RERVM SAXONICARVM LIBER SECVNDVS.

NTEREA Albertus, cum quod antea tentauerat, id parum procederet: incertus consilij, utrum omnẽ curam suam ad componendum cum liberis pacem conferret: an bellum instauraret, sese in Thuringia continebat. Ita eñ propositum illis ex sententia cesserat: ut nonnunq; rebus suis diffideret, ac desperaret: tandem eos iterum bello persequẽdos statuit. Vt igitur regionem Lusatiorum, Misnensium, & Libanothanorũ, cui Federicus, Theodoricusq; imperabant, ditionis suæ faceret, Adulphum Nassauum, cui per id tempus delatum erat Romanũ imperium, conuenit: huic reliquæ urbes, castella, agriq;, quibus liberi imperabant, ab eo uenierunt: ut quorum potestas late patebat (Siquidem magnam Germaniæ partem complectebatur) hi in paupertatem inciderẽt, miseriq; redderent, uerum Adulphus cum emisset ære alieno, in multum potentiæ euasit: ut ne deos quidem iratos sibi timendos duceret. Haud præterea parua elatus erat lætitia, quod in Bohemos, quibus cum bellum

suscipere

ſuſcipere ſtatuerat, facilis patebat aditus: paucis poſt diebus Albertus ſeſe patriæ reddidit. Tum ipſum qui fieri poſſet:ut quem ex impudico ſcorto in lucem ſuſceperat, filio (huic Ludouico nomẽ erat) Thuringia hæreditate obueniret, cogitatio ſubijt. Et ſi res ipſa admodum difficilis eſſet, nec mediocri egens conſilio: eos tamen, qui inter cæteros inſignes erant, ſibi conciliabat. Id optimum factu exiſtimans, qui annos pubertatis egreſſi erant, nobiles ad ſe alliciebat: hortabaturq́;, ut ad rem militarem incumberent: qui ea præſtitiſſent, cæteroſq́; antecellerent, hos maximis muneribus ſe proſecuturũ: non ſolum recipiebat, uerumetiam ultro pollicebatur. Complures in auratorum equitum numerũ adſcripſit: & eos potiſſimum, qui nobili erant genere. Forte ita caſus tulit, ut ludos militares ex induſtria pararet: qui excellerent, hi ampliſſimis muneribus afficerentur. Permulti cõuenerunt, tum ſpectaculi, tum dimicationis gratia. Fama eſt alios luſiſſe haſtis, alios gladijs, alios lapidib9, alios palæſtra. Vt ludis finis impoſitus eſt, ex omni multitudine ſexaginta ad ſe acciri iubet iuuenes: qui quoniam longe ante alios egregie dimicauerant: ab eo balteis aureis, gladijs militaribus, calcaribus aureis, caſtellis, agris donati ſunt. princeps (cum ampliſſimis ꝟbis iuuenes gratias egiſſent) huiuſcemodi orationem habuit. Egregia uirtus ueſtra, quã hodierna die præ uos tuliſtis præſtantiſſimi iuuenes, effe

cit,ut maxima ſim uobis beneuolẽtia obſtrictus. Quæ à me accepiſtis munera: & ſi debilia ſunt, atq; exigua, ea quæſo bono, iucundóq; animo accipiatis: in poſterum maiora, ampliorâq; accepturi eſtis: Optima rei militaris ieciſtis fundamenta: in ea per deos immortales incumbite, hæc eſt, qua fortiſſimi uiri cæleſtium numerum auxerunt. In hunc maxime modum, nomẽ ueſtrũ immortalitati commẽdabitis. Nec quicq; eſt ex omnibus rebus humanis præclarius aut præſtantius, quàm uos ea præditos eſſe uirtute, qua à patria hoſtium impetum poſſitis propulſare. Illius amplitudinem non ſolum conſeruare debetis, ſed etiam augere. Semper uerum decus in ea uirtute poſui, quæ patriæ ſalutaris eſſet: eam uos facultatẽ habituri eſtis: Quare pergite ut cœpiſtis: Quantum in me fuerit, nec conſilio, nec uoluntate uobis deero. Plura in hanc ſententiam dicerem, ni uos eos, quales opto, futuros cõſiderem. Hæc eò referebantur: ut Ludouicũ inſtitueret hæredem: At iuuenes quod uirium robore florebant: tantam principis liberalitatem non admirari non potuerunt. Quiſq; ſe eum futurum pollicebatur, qui, ut in uirum uirtute præditũ euaderet, ne ullum quidem laborem defugiturus eſſet. Qui uero graui premebantur ſenecta (nõ enim ad quẽ exitũ res ipſa peruentura eſſet, eos latebat) his huiuſcemodi ſpectacula dolorẽ, mœroremq; afferebant. Hæc dum agebantur, Adulphus Philippum Naſſam (erat hic quidẽ illi patruus) cum Legionibus expeditis Sueuorum

uorum, in agrũ Libanothanũ proficiſci iubet: monetq́ꝫ ut cuncta igni, ferróqꝫ abſumat: ciuitates oppugnet: principes ſubmoueat: atqꝫ omnẽ regionẽ in poteſtatẽ ſuam redigat. Philippus ut hæc Adulphi uoluntati cõcedat per Thuringiam ad Cziticã urbem (olim Czitto conditam) uenit inde perpopulato agro, tuguriјſqꝫ, & uillis ac templis igni crematis, ad Bornium cõtendit: ibi dies aliquot ſtatiua habuit, ad Eliſtrũ reuertit᷑. Tandẽ nõ longe à Picaſtro, ubi nõnulli Federici copiæ hiberna uerant, cũ exercitu cõſedit. Hæc poſteaq̃ꝫ Federico nunciata ſunt, cõfeſtim Lipſim cũ exercitu iter fecit: Theodoricũqꝫ, ut reliq̃s copias ad Picaſtrũ admoueret, monuit, ꝙ eò ꝓfecturus eſſet. Theodoricus enixe imperata fecit. Haugutius, qui ad Picaſtrũ cuſtodiam habebat Imperator: tantũ ei hoſtilis exercitus terrorẽ iniecerat, ꝙ nec egredi audebat, nec militẽ in aciem educere. Igit᷑ qui exercitũ hoſtiũ luſtret, cõtẽpleturq́ꝫ, ſilentio noctis emittit: caſtra ubi ſunt locata cõquirat. Egrediẽtẽ haud parua cepit admiratio, ꝙ agro peruaſtato, nõ niſi ſolitudo eſſet. Nec à ſuſpitione abfuit, quin hoſtes locũ inſiderẽt: ex q̃ impetu in ipſum facto præhenderet᷑. Caſu uillicũ habuit obuiũ, ex quo intelligit exercitũ ingenti præda hominũ, pecorũq́ꝫ acta, ad Aldenburgiũ urbẽ contendiſſe, nec procul ab Eliſtro amne ſtatiua habere, Aldẽburgũ Cauritani à Choris uel Cauptis Ptolemæo dictis incolũt, nulli⁹ principis ptãte ſubiectũ opulentũ quidẽ tum ſuis opibus, tum agrorũ fertilitate oppidũ.

Picaſtrũ.

ſenatores urbis,ut in curiam proficiſcēdum eſt, Eſſedis uehuntur.Matronis in ſolenni pompa,non niſi ſtratis per uiam tapetibus ad templum eſt iter. Incolarum uoluntatem,ut inde frumentum atq; omne genus com meatus portaret, conatus eſt Philippus ad ſe allicere. Non longe ab urbe collis eſt, in eo ſita eſt arx firmiſſi- mis munita præſidijs,Hugo eius præfectus,qui partes Federici fouit, ut ex nuncijs cognouit Philippū pro ho ſte eſſe habendum:repente in urbibus & caſtellis, quæ ad Pliſſinam amnem ſuæ ſuberant ditioni,expeditos milites cum fundis & iaculis, & alio genere armaturæ impoſuit. Bornium urbem, quæ non multo ab Alden- burgio diſtat interuallo, magna ui, magnóq; telorum præſidio muniendam duxit. Poſtero die ad Philippū Legatos miſit, quibus cauſis ipſe adductus ad alienas terras peruaſtandas,uim ſuam expreſſiſſet, nulla belli denunciatione facta, ſciſcitaturos.Philippus nequaq̄ iram ſuppreſſit. Non modo non Legatorum uerba au ribus admouit,ſed capi etiam eos iuſſit,ac torqueri,ne- caríq;.Ex Legatis quendam,quod magno ei uiſus erat ingenio,ſummáq; induſtria, huic Hermāno Kaynuto nomen fuit,ad ſe deducendum curauit, cumq; in ſecre- tum abduxit. Tum ita locutus eſt:Quod Federicus de parente male mereatur,non te fugit,qui tres prope an- nos,pluribus eum prælijs oppreſſerit.Federico nihil eſt curæ, ut patrem paruis opibus ac facultatibus reddat præditum.

Verba Philippi.

prædítum. Quis hanc offenſionem pertulerit, quis tole rauerit? Quare nullam magis egregíam, ſi aut homini perdito & nefario potionem, qua expota decedat, de/ deris, nauare operam poteris, aut mihi uiuum tradide ris. Neq; ego ingratitudinis notam ſubibo, quin maxi- mis officijs tua iſta beneficia remunerabo. Tum Her/ Verba Hermanni mannus prius inquit, de uita decedam, q̃ à me fides ſoluat. Magnum Sueuis dedecus inuris, qui cum col- latis ſignis patenti campo dimicare inſueritis, ad uene/ num, id quod eſt hominis infimo loco nati, ac nullo ſplendore uitæ, nulláq; commẽdatione famæ defenſi, declinaſtis. Quod ſi aliqua polleres uirilitate, non ue- neno, ſed gladio, aut telo Federicũ appeteres. Qui ue- neno honorem petunt: hos ad Aquilios & Vitellios recidiſſe dixerim: Libonothanus ſum, cuius conſuetu/ dinis eſt cum hoſte manum conſerere. In poſterum de ueneno infundendo, ne uerbum quidem feceris: educi/ to gladium, te in Federicum conferto. Cognoſces uiri fortitudinem, fortem mihi crede, & conſtantem ſuſcipe animũ, haud quanto te ſcelere inquinaueris, intelligis: qui ius legationis nõ ſolum uerbis, ſed re ipſa uiolaſti. Nec Federicus Legatos omni ſupplicio interfectos, multos relinquet. Romani Corinthum totius Græciæ lumen, quod eorũ Legati ſuperbius appellati erant, ex- tinctum eſſe uoluerunt: ne tibi quidem impune cedet. ipſi dij ſcelerum uindices de te exquiſitiſſimum ſument

 ſuppliciũ.

ſupplicium. Quod uero, ni uoluntati tuæ paruerim, te capite meo potiturum, affirmas. Sequar Hannibalem Carthaginenſem, cui à Nerone ferro uita eripienda eſſet. Vtere inquit Marte tuo, Hannibal ſum, nullo ter/reor leto. Philippus tantam animo concepit iram, ut ipſum in uincula conijciendum duxerit. Interim qui fuga euaſerint Legati, ad Federicum ueniunt: nuncian/tes Hermannum à Philippo captum: Ille tanti uiri ca/ſum nõ dolere non potuit: Quem ut uindicaret, omni/bus ſtatuit uiribus Philippum cõcidere. Hæc inſtituen/ti, nunciatum eſt Philippum cum copijs in agrum Bor/nianum perueniſſe, uaſtaſſe, atq; nõ longe ab urbe con ſediſſe. Ex quo ad Bornium, ut cum Philippo congre/deretur, exercitum admouit. Duûm milium ſpacio à Philippi caſtris aberat, cum urbis primates ad ſe acciri iubet: quæ profectionis ſuæ ſubſit cauſa exponit, ſe con ſilio agitaſſe, qui cum hoſte ſit prælio congreſſurus. Quare cum non minus de ipſorũ, quàm de ſua agatur ſalute, ad pugnæ præſidium ei robuſtiſſimos milites, quibus abundant, conferrent: corroborato exercitu, in/ter urbem & Philippi ſtationes conſedit. Duorum die/rum quietem ſumpſit: cum milites ut arma expediant, iubet. Qui leuis armaturæ erant milites, ut hoſtium ca/ſtris obequitent: eoſq; ad pugnam alliciant, præmittit. Ipſe cum reliquo exercitu ipſorũ tergis inſiſtebat. Vix demandatum ſibi munus obierant: cum qui ad caſtra

cuſtodiam

cuſtodiam agebant:quanta maxima poſſunt, uoce in/
clamant adeſſe hoſtes, qui cæteris ætate anteibant.
Sueuus quidam ſubſiſtite, inquit, Libanothani, ſi uiri Verba Sueuici militis.
eſtis, nunc operas uiris dignas ædite: nunc in acie ſtate,
ne Sueuus, an Sueuis Libanothan9 in re militari præ/
ſtent. Sit nunc periculum, utrorumq; uirtus enitebit.
Hæc ubi dicta dedit, ipſe unà cum cæteris cuſtodibus
in equum aſſilijt, atq; in hoſtes ſe cōfert: nec illi pedem
referunt, quin ſubditis equis calcaribus, ſe in medios
hoſtes mittunt, & memorabilem ædunt pugnam. In/
terea Federicus hoſtium caſtris appropinquauit, qui
manum conſerebant, ne interciperentur: ſuſpitione ad/
ducti, gradum referunt: permulti ferro uitam amittunt.
Cum Philippus ubi Federicū in acie ſtantem cōpertū
habuit, edixit: ut milites parati, inſtructiq; in hoſtes im
petum facerent. At Federicus ut illorū impetū ſui exci/
piunt, cōmonet: diu cōtractū erat certamē, cum Philip/
pus militē, ne animū cōtrahat, dimittatq; hortat̃, eum
uictoria potiturū. Verū Federicus, q̄ hoſtiū plures ex
equis proſtrati erant, uulneribuſq; affecti, ſe prælio ſu/
periorē futurū animo præſagiebat. Igit̃ capita ad ſe ac/
cerſiri iubet, ut diu inter ſe ſermonē cōtulerunt, acies in/
ſtruunt: & collato pede cōcurrūt. Inclinabāt Sueui. Tū
Philippi iuſſu tubicen receptui cecinit, Sueuorum mille Sueui cædunt̃.
interfectū eſt: ducenti capti, haud affirmauerim, q̄ qui/
dem annales habēt Federici, ne ullū quidē deſyderaſſe
militem,

militem, plures tragula confixos esse: fuere nonnulli, de quibus magna Federici erat opinio, qui castra hostium oppugnanda censebant. At Federicus edixit, ut pugna abstinerent. Si quis eius iniussu oppugnatum ea proficisceretur, ut in hostem animaduersurũ. Cum igitur se in castra retulisset, Philippi trium dierũ inducias petentis: ut corpora sepeliendi gratia, in unum conferentur: uoluntati obtemperauit. hæc accepta clades effecit: ut Philippus rebus suis sapientius consuleret: nec temere & fortuito sibi subeunda esset dimicatio. Interea Federicus, quod ea pugna de se optime meriti fuerant, milites in prætoriũ acciri iussit: atq; huiuscemodi uerba locutus est. Quanta in rebus bellicis uirtute polleant Sueui, proxime intelligere potuistis. ea clade illata: ut castra minime egredi audeant, eò peruentum est. Tantus est ipsis terror iniectus. quamobrem nolite commilitones mei fortunæ (id quod est tritum sermone prouerbium) se præbenti deesse, & oblato casu ad cõsilium flectere. Prioribus diebus hostium stationes adoriri, atq; oppugnare institueratis: ne castra egrederemini: prohibui, quod ex uobis alij uulneribus affecti erant, alios pugnæ labor confecerat, pauci integri ac recentes. Plures à nobis dati sunt ocio dies: petamus hostium castra, ea oppugnemus. Nobis in manu est uictoria, languori ac desidiæ, ut exploratores referũt, se dediderũt. pudendũ est Sueuos in agris uestris tam opimis, tam

Verba Federici ad milites.

fertilibus

fertilibus, ut uarietate fructuum, & magnitudine paſtionis, cæteros antecellunt, ſtatiua habere: Quare pœnas aut morte, aut turpi dependant fuga. Hac oratione impulſi, prælium capeſſere ſtatuerunt: & quales ſe gloriari ſoliti erant, eos ſe præſtare. Igitur tripartito exercitum inſtruxit: nam qui non multo erant corporis robore, ac animo demiſſo, his urbem tuendam dedit. Qui uero rem militarē callebant, hos ad ſtationes hoſtium oppugnandas ſecum duxit. Reliquos ut Triariorum munus ſuſtinerēt, inſtituit: quo ſi quid aduerſi illis eueniſſet, ipſi præſidio eſſent. Re in hunc modum compoſita, Federicus Imperatorem cum Legionibus expeditis, ſeſe in hoſtem conferre iubet. Haud procul ab eorum caſtris aberat, cum Philippus ab exploratoribus de ipſius aduentu certior fit. Igitur factu optimum ratus, ut milites inſtructi, atq; armati caſtra tutentur, hoſtemq; tantum repellant, per Præconem pronunciat. Si quis ea egrediatur, is ſciat pœnam ſibi eſſe conſtitutam: ut ad caſtra uentum eſt, utrinq; tela coniiciuntur. Federici Imperator militibus animum afferre adnitit', eam præ ſe ferant uirtutem, quam tot ſecundis prælijs præ ſe tulerunt. Hac oratione commoti, in caſtra proſiliunt. Res geri gladijs cœpta eſt: Eo prælio uictoria penes Imperatorē fuiſſet: ni Philippi hortatu Sueui animum recepiſſent. Vtrinq; complureis gladio ad internitionem cæduntur: ac ſine ullo reſpectu pietatis extin-

guuntur: atq; Imperator portam quam patefecerant milites, in poteſtatem ſuam redegit. Tum uniuerſus exercitus in tentoria impetum facit. Nequeo oratione conſequi, quantũ ſanguinis fuderit. Quippe quantum dextræ ad cædendum ualebant, tantum interficiebantur: Philippus deſperata uictoria, cum paucis equitibus prælio profugus Aldenburgium peruenit, Imperatori eum ſubſequi, haud fuit in animo. Satis ſuperq; erat: quod eum caſtris exuiſſet. hac uictoria elatus, Borniũ uictorem exercitum deduxit. Tulit in ea ſigna militaria complura, galeas cælatas, uaſa argentea, auri, argentiq; uim magnam, uaſa, galeæq; Miſnam eius iuſſu deportata ſunt: atq; in diui Donati templo locata. Interiectis paucis diebus, Philippus ad Adulphum literas perferri curat, quibus ſe prælio profligatũ exponit, exercitum cæſum, impedimentáq; amiſſa: Quare ſi bellum inſtaurandum curet, mittendum ſupplementum eſſe, mittẽdamq; in ſtipendium pecuniam. Adulphus, qui mentẽ ſuam ad Miſnam ſubigendam contulerat: Ottingen. audita exercitus ſtrage, repente Georgium Ottingenſem cum infinita Sueuorũ ac Rhenẽſium multitudine, Philippo in præſidium miſit. Cum uterq; copias coniunxiſſet ad Bornium: ut ea potiretur obſidione, cingendæ negocium ſuſcepit. Quanq; ab ea cum exercitu nõ longe conſediſſet, ipſamq; tormentis nocte & interdiu uerberaſſet: ciues tamẽ, qui in Federicum fide & animo

erant

erant ſingulari, nullus præſtringebat pauor. Obſidio ipſa & ſi dura eſſet atq; aſpera, eam tamē oppidani nihili pendere, ꝗ Federicū omnibus rebus potiorē habebant. Verū magna uis hyemis adeo Sucuos premebat ut Imperatores exercitum abducere cogerent̃. Paucis poſt diebus Aldenburgiū hyematū cōtenderūt: Adulphumq;, ut nouū militē eis ad belli præſidiū conferret, literis monuerūt. Interea Legatos ꝓ petendis triginta dierū inducijs ad Federicū mittunt: ꝗ ad cōponēdam pacē, omni ſint cura intenti. Aldenburgiū ipſorū Legati cōueniant. qui cū cōueniſſent, humane, benignéq; accepti ſunt. Tum Philippus huiuſcemodi orationē habuit: Nunq̃ in animū meū induxi uiri Libonothani, ut Adulphus: & ſi illum cognatione attingam, uos bello perſequeret̃. Qđ ſi ipſum ad ſentētiā meam traducere potuiſſem, profecto res meliori loco ſtaret. Neq; neſcij eſtis, quantū urbibus, atq; agris ueſtris ex bellis dāna ſint ſuggeſta. Toties nobiſcū ſigna cōtuliſtis, multis cladibus perculſi ſumus, Nondum bello ſuperiores diſceſſiſtis, in fine ſtabit laus, permulti in prælio mortē occubuerunt: clariſſimis uiris, quos ſi fieri poterat, immortales eſſe oportebat, orbati ſumus. Qđ ſi in mea poteſtate ſitū fuiſſet, nequaq̃ inter nos man9 cōſeruiſſemus, mihi in Adulphi ſententiā cōcedendum fuit. Si ager ueſter uaſtatus eſt: ſi ædes ueſtræ flammis abſumptæ: ſi ad mœnia urbium ſigna propè intulimus: ſi eas

Oratio Philippi ad Libonothanos.

obſedimus, nimirũ abſumus à culpa, uoluntati alienæ ſum obſequutus, ut utilitatem publicam priuatæ anteponerem: nullum genus mortis mihi recuſandum putaui. Princeps Albertus, hanc quam iniuria poſſidetis, regionem uenum Adulpho dedit: hic magnam uim auri exoluit. Sua repetit: qui ſi hac ſe occupatione relaxarat, quiuis eum nulla mente conſtare arbitraret̃: magnum Romano imperio dedecus inureret. An nos eos eſſe exiſtimatis, qui Adulpho, qui omnem propè Germaniam, Pannoniam, Bohemiam, ſub imperio ſuo redegit, reſiſtetis. Hac ſi eſtis mente (Bona cum uenia dixerim) aniliter deſipitis: Veſtrũ eſt uiri Libanothani, quantum ſtudio & fidelitate cõſequi poteſtis, inceepto abſiſtere. Accedite ſententiæ meæ: cum eo redite in gratiam: quæ inter nos extiterunt diſcordiæ, ac diſſidia, ſempiterna deleant̃ obliuione. Ipſe ut rem paucis complectar: Prius de uita, quàm de ſententia decedet: qui Romani imperiĳ decus, atq; utilitatem ſibi defendendam ſuſcepit. Quod ſi iure nõ poterit, armis tuebitur: quàm ampliſſimum ex equitatu ac peditatu cogit exercitum: ſtatuit quam ſibi dĳ daturi ſunt fortunam experiri: ut Philippus orationi ſuæ finem impoſuit. Otto Pflugius qui apud Libanothanos ſummo erat in honore, in hunc modũ reſpondiſſe fertur. Si quæ protuliſti uerba cum his, quæ abs te priore anno geſta ſunt, cõſentanea eſſent, uiri Libanothani excuſationẽ tuam

Otto Pflugius.

acciperent.

acciperent. Nam quod infestissimo in eos odio esses, maxima dedisti documenta: qui Legatos suos uinculis ac uerberibus, atq; omni supplicio excruciatos, necandos iussisti: quid abs te crudelius fieri potuit? Quod uero ais regionem Libanothanam Romanò imperio subijci, quod eam Albertus uenum Adulpho dederit: ex quo Federico decedendum sit. Verba sunt, atq; ineptiæ: quod si in sententia permanserit, Adulphum qđ ei summi imperij ius datum sit: regno spoliaturũ affirmas. Haud tanta nos capit mentis insania, ut eos nos esse arbitremur, qui Adulphi impetum excipere ualeamus. Multa in Italia atq; Asia bella ab his gesta sunt, nunq̃ eorum uoluntati defuimus, maximas hostium copias, nostro sanguine ac sudore fuderunt: atq; inimico ferimus animo: cum nobis præter iustitiam, bellum inferendum duxerit, ei deûm benignitate resistemus. Non languor, non desidia, nos in oppidis atq; agris, quæ ditionis sunt Federici, tuendis occupat, nulla te dubitatio capiat: quin hi sumus, quales patres nostri, qui Quintilium Varum cum quinq; Legionibus de medio sustulerunt. Illi inuito eam regionem incoluimus: nec tu ignoras Sueuos tuos à Saxonibus inde propulsatos: sed ut rem paucis absoluam, tibi nos eos fore pollicemur: qui nunquàm fide decessuri simus, Federico corpus, animumq; addiximus. Igitur infecta pace, quisq; in tecta sua discesserunt: postero die Legati urbem excesserunt:

cesserunt. Philippus rem omnem, ut acta erat ad Adulphum deferri iubet: ex quo iracundia adductus aduersus Libonothanos, comparato, cum ex Sueuis, tum è Rheni acolis exercitu, expeditionē fecit. Igitur per Tubantinorū agros in Libonotriam ducens, ibi primum ad urbem Cygneam exercitū duxit. Fuit hæc urbs tunc Imperatori subdita, à Cygno conditore dicta, postea ab Henrico primo instaurata, ubi triduum statiua habuit: ibi parte exercitus Philippo tradita, cum reliquis copijs ad Fribergum contendit. Inde per Camannos iter fecit. Est hæc urbs Marchioni Misnensi subdita ab Ottone tempore Federici primi, ob opulentissimā argenti uenam: muris circundata: nec procul ab ea castra posuit, quod ad ipsam potestati suæ subijciendam, pro penso ferebatur animo. At Federicus ut ex speculatoribus Adulphum, urbem ipsam obsessurum accepit, repente Nicolaum Haugucium cum manu minime contemnenda: qui eam tuendam susciperet, silentio noctis præmittit. Cliuus non longe abest à Fribergo, sub eo fossores fossam admodū altā duxerāt, inueniēdi argenti gratia. Eius rei inscius erat præfectus quidam Adulphi: Is in cliui cacumen, ut urbis mœnia & situm cōtem plaret̄: atq; eo in loco castra poneret, cū his, quib9 præerat copijs, euasit. Vix hora intercessit, ut cliuus concidit: ea ruina ipse unà & copiæ oppressæ sunt. Adulphi animo tantus est pauor iniectus, ut extemplo castra

referenda

Tubantinorum agri.

Cygnea.

Fribergū.

referenda duxerit:tum cõmilitones ſuos ad ſe acciri iubet. Ego ſi gradũ retuli, nulla uos admiratio ſubeat: non enim ab obſidione abduxi exercitũ. Verũ tot exiſtunt cuniculi occulti: ut niſi rebus noſtris conſuluerimus, eandem præfecti ſumus ſubituri fortunam:quare concedite in ſententiã meam. Præmittendus eſt ſpeculator, qui loca in quibus cõfidamus, caſtris idonea metetur. Cum igitur is loca diligenter inſpexiſſet, non longe ab urbe retulit ſolidum eſſe ſolum:nulliſq; refertum cuniculis, eo cũ exercitu iter conuertit. Interea oppidani in muris præſidia diſponũt, iubentq;, ut per uices uigilias agant cuſtodes: Inſuper delegunt, qui nocte intra pomerium muris obambulent: ſi quem habuerint obuium, qui nequaq̃ ædat nomen, Ilico prehendant, ſciſcitenturq; quid cauſæ ſubſit, cur nocte ad pomeria contenderat. At Adulphus, q iam urbem oppugnare ſtatuerat, torm ẽta diſpoſuerat, in muros ſaxa ingenti pondere emittebat: quo factum eſt, ut magna pars muri cum fragore haud paruo procideret, cõfeſtim oppidani, peregriniq; alterũ ex lignis, tenaci terra, uirgultiſq; miræ latitudinis murũ extruũt, qui ſaxorũ ictus poſſet excipere. Vbi hoſtis q tentauerat, ſecus ceſſiſſe animaduertit, Adulphi iuſſu gradũ retulit, ꝓfectuſq; ad aliam muri partẽ, quæ ab ruina nõ exiguo ſpatio aberat, ſcalas admouet, cõſcẽdere adnitiẽ: qui ad eã partẽ cuſtodiã habebãt, illũ dant ꝑcipitẽ, alijs uentrẽ, alijs pectus, alijs brachium

Verba Adulphi ad milites

brachium hastis transfigunt: alios in faciem umbone percutiũt: quo ictu ex muro prolapsis, crura, ceruicesq; infringuntur, nihil fuit fossæ, quod cadaueribus nõ impleretur. Ex quo Adulphus qui à tergo nõ aberat, præcedentibus receptui cecinit: atq; omnes cogitationes suas ad urbem fame macerandam contulit. Annum unum, menses quatuor traxit. Hæc obsidio, cum iuuenis quidã, qui urbem incolebat: ex occulto in hostium castra proficiscitur, ei Adulphus sui conueniendi potestatem facit: Si mihi, inquit Imperator, præmiũ fuerit: te omni, qua uehemẽter afficeris molestia liberabo: diu hanc urbem obsedisti, nõdum eius compos factus es. Acquiesce consilio meo: à quo si te seiunxeris, omittenda tibi prorsus erit obsidio. Aquæductus, per quã nõnunq; aqua in urbem fertur: non longe à porta abest, in eum si miles ingrediatur: nõ modo ad mœnia urbis penetrabit, uerumetiã in urbem transibit: non absum ueritate, tu periculum facito. Adulphus iuuenis, uerba auribus admouit, spondens se muneribus & beneficijs complexurum. Igitur milites duo è suis cum illo missi, qui aquæductum inspiciant: & an ita sit, considerẽt: illi re diligenter inspecta, nunciant iuuenem nullo mendacio contaminasse ueritatem. Itaq; milites tricenos clypeum, gladium, scalprum, malleum, securim, iubet sumere, atq; accensis luminaribus aquæductum ingredi: ut ad murum uentum est, substiterunt, subito in infrin-

Verba proditoris.

genda

genda muri fundamenta, omnem operam conferunt, breui ingens lapidum multitudo amota eſt: uix aquæductum egreſſi erant, cum magna pars muri corruit. Ilico Adulphus cum expeditis Legionibus affuit: oppidani, quo hoſtis ingreſſum prohibeant, accurrunt, ingens contrahitur certamẽ. Atrox cædes utrinq; æditur, ſed cum uis ui reijci nõ poſſet. Adulphus ſiquidem armatorum multitudine abundabat, uictoria potitus eſt. Oppidani cum plures ex prælio in arcem demigrant, inſequenti die Adulphus caduceatorem ad arcis præfectum præmittit: qui uitam, fortunasq; omnium, ſi eam uelint tradere, polliceatur: præfectus, ne moleſte ferat, reſpondit: ſi prius ad Federicum rem ipſam detulerit. Erat Federicus per id tempus in Miſna, ubi urbem captam, arcemq; in ſummo eſſe diſcrimine: nec poſſe illi eſſe præſidio, quod Philippus cum maximis copijs tranſitus inſederat, cognouit, præfectum, ut eam traderet, literis monuit. Pluris præterea homines, q̃ arcem, commilitonesq; ſuos: quorũ uirtutem pluribus prælijs didicerat, exiſtimabat. His igitur quod omnibus incolumibus res ſuas liceret efferre, in bonam ſpem adductus: Adulpho arcem tradidit. cum in urbem cuncti ueniſſent: Adulphus portas, ne quis ingredi, aut egredi queat, obſerari iubet. Præco eius iuſſu: ut qui arcem egreſſi fuerant, confeſtim omnes arma ſub exitu uitæ deponant, edicit: id edicti non paruum illis timorem

Adulphus urbe potitur.

incussit. Vt tandē animos receperūt, instituunt egregiā mortē occumbere, sed eos Misnensis quidā: cui multū tribuebant, dehortatus est: Armis in hunc modum depositis, eos Adulphus ad se accersit, atq; nisi intra dies tres, grandi ære redempti sint: unumquenq; turpiter, ignominioséq; periturum, se sacramenti religione obstringit. Hæc ubi Federico, quem illorum uisendorum summum capiebat desyderium, nunciata sunt: stomachatus est, & moleste tulit, quod paucæ admodum ei erant pecuniæ, nec qui ipsius imperio seruiebant: quod per tot annos exhausti erant, pecunias imperare audebat. Ex quo Legatos ad Adulphum mittit, querentes nō esse Imperatoris Romani fide decedere, se eius com militonibus sponsione fidei esse obstrictū. Adulphus qui in Federicū hostilem gerebat animū. Quæ, inquit, protulistis uerba apud me, pro nugis habentur. Ni die crastino, quem necis captiuis destinaui, pecuniæ soluentur, cunctis moriendum erit. Vt Legati ad Federicum redierunt: quo in captiuos Adulphus esset animo, exponunt: ipsum de uita potius, q̄ de sententia decessurum. Ni æs grande exoluat ad unum oīes perituros. Federicus in captiuos misericordia cōmotus: q; sua causa, id discrimē inciderant, Legatos ad Adulphum iterū mittit, qui eius uerbis si captiui reddant, Tres urbes nobilissimas, Grimyn scilicet, Rotlitiū, Lusniacū, quæ nō longe à Multauio distant, polliceant. In hunc maxime modum,

modum, Adulphi lenita eſt ira. Cum Legati & captiui urbe exceſſiſſent, ad Federicum conceſſerunt: quos ut intuitus eſt, haud lachrymis temperauit. Tum ita orſus eſt. Quam utilitatē, quod emolumentum, quem fructum commilitones mei, quibus urbem noſtram tuendam dederamus, conſecuti ſunt, improba fortuna, quæ fortiſſimis uiris, ac de uirtute optime meritis, ſemper fuit inuiſa, atq; infeſta, eos crudeliſſime necauit. Si Fribergium amiſimus, abeſtis uos à culpa cōmilitones fideliſſimi. Bienniū ab hoſte obſeſſum eſt: nunq; ipſum ſuæ ditionis feciſſet, ni fortuna ipſa uiam aperuiſſet. Quanta uos beniuolentia, amore, charitate cōplectamur: quiuis hac coniectura cōſequi poteſt, cum uos tribus ciuitatibus potiores habuerim9. Nullus nobis ſcrupulus, nullâq; dubitatio iniicitur, quin deûm munere eas repetituri ſitis, quæ feciſtis, prudētiſſimo cuiq; probata ſunt, nō ſemper hoſtib9 fortuna affulgebit. Non incruentā reportarūt uictoriā, ſi extrema cū primis contexent, haud multū aſſecuti ſunt: huiuſmodi ỽba cōmilitonibus lachrymas excuſſerūt: ipſiſq; dolor uocē inclu ſit. Hæc dum gerebant̄, Adulphus literas ad Philippū perferri curat: quib9 illum docet & Fribergiū, & arcē in poteſtatē ſuā redegiſſe, quare ſit bono animo. Paucis poſt diebus ad Fonteiam, quā paulo ante obſederat: regreſſus diu eā oppugnauit, q̄ Federicus robuſtiſſimis militibus cuſtodiendā dederat: ſed fame oppreſſi, urbē

Oratio Federici ad cōmilitones.

in Adulphi imperiũ dediderunt. Inde cum ad Picaſtrũ caſtra moturus eſſet ad oppidum, quã Lucam Libanothanorũ uocant iter cõuertit: non eñ parua ei ſuſpitio inerat, ne ab oppidanis exercitui damna ſuggerentur. Igitur oppidum oppugnare adnititur: ut animaduertit fruſtra id incœptum eſſe, quod ipſum Federicus firmiſſimis munierat præſidijs: hyems præterea appetebat: copias abduxit: ſéq; in Sueuiam contulit: ubi ampliſſimum numero coëgit exercitum, q ineunte Vere, in Libanothanos ei caſtra mouenda erant: ſed certior factus, q aduerſus ipſum Albertus Pannonicus princeps expeditionem parabat, nequaq; in ſententia permanſit. Veruntamẽ magnam copiarũ partem ad Philippum, qui per id tempus Fonteiæ ſtatiua habebat, ſub ea conditione, ut ſeſe ad illum adiungerent, properare iuſſit. Paucis diebus quieti datis, quod de uia feſſæ erant, ad Lucam abierunt. Equidem ſi annalibus fides adhibenda eſt, peditum erant uiginti milia: equitum duodena. Hæc ubi Federico nunciata ſunt, ſuſpitione, ne hoſtis primũ urbis compos fieret, adductus, deinde Picaſtrũ obſideret. Præterea numero & robore uirorũ erat inferior: ex Libonotrijs & Miſnenſibus ꝓ tempore congregauit exercitum. Inſuper qui in ciuitatibus hibernauerant milites, cuſtodibus relictis, ut ad Lipſim cõuenirent, edixit. Celebratis miſſarũ ſolennijs, cuncti CHRISTVM optimũ, maximum, ut ipſis de hoſtibus

det

det uictoriam, præcibus fatigant. Ipse ut se eos præstarent, quales prioribus tẽporibus præstitissent, pluribus uerbis hortatur. In sequenti die Picastrũ peruenit, ubi noctem unam ocio dedit: sub lucis exortũ ad hostium castra profectus est: quibus cum appropinquasset, copias in aciem eduxit: eosq; in prælium exciuit, ne hi pugnam detractarent. Adeo acriter concursum est, ut fremitus pugnantium Picastri sit exauditus. Diu uictoria neutro inclinata stetit: Libanotrij, quod egregiam Federico nauare operã instituerant: equis calcaribus concitis, maximo impetu in hostem ferebantur, unumquenq; obuium ferientes. Sueui quanq; se illis obijcerent: cogebantur tamen pedem referre, quod grauibus uulneribus acceptis, mortẽ occumbebant. Quo factum est, ut perturbato ordine, prælio profugi, deserta & auia petierint: quibus nullus fugæ locus patuit, hi occidione occisi sunt. Ea pugna Philippus captus est, unáq; permulti nobiles. Federicus Picastrũ cum uictore exercitu reuersus, interiecto paucorũ dierum spatio, ad Lipsim cõtendit: præibant ipsum, qui equis uehebantur armati, exuuias in pilis gestantes. Sequebant' uincti captiui. Vt Lipsim intrauit, quicquid auri, argẽtiq; fuit, in Thomæ apostoli templo posuit. Postq; Adulphus copias uictas, cæsas, & fugatas, ac Philippum captum resciuit, ad reparandum exercitum, omni fuit cura intentus. Ex quo milites complures ad eas urbes, quas ditionis suæ

 fecerat,

fecerat, tuendas eius iussu proficiscunt. Ipse quàm primum oblatam sibi occasionem putabat, subsequetur. Verum prohibitus, quod ei ab Alberto grauissima bella inferebantur: cum reliquo exercitu se in ipsum confert: cum quo dum collatis signis dimicat, interficitur: id quod Federico maximam peperit lætitiam. Quin eo fuit animo, ut urbes amissas, breui recepturus esset. Igitur Philippus, ut acerbi quicq; atq; incómodo ei nunciaretur à custodibus, in ipsius conspectum deducitur. Tum Federicus, quò nunc inquit, tua sese iactabit audacia, In quem abs te fiet impetus, quem Legatum mactandum iubebis, Quas urbes latronibus tuis diripiendas concedas? Ni quæ ad me iure attinent oppida reddenda curaueris, maximo tibi erit infortunio. Philippum tantus pauor, tremorq; omnium membrorũ cœpit, ut diu hiscere non posset: Animo tandem recepto, quæ in mea, inquit, sunt potestate, oppidorũ compos fies. Fribergij reddendi, quando in aliena sit manu, ne mentionẽ quidem feceris. Paulo post Philippus in carcerem in Rotlitiana arce demittitur. Vbi cum aliquot dies mansisset, custodum fraude fuga euasit: ad Colditium peruenit: ubi à suis summa cum iucunditate acceptus est. Adeo Federicus illius fugam moleste tulit, ut cæteros nobiles sordidissimo carcere incluserit: atque amotis custodibus eius, fores firmissimis præsidijs munierit. Interea Alberto, de quo paulo ante meminim9,

summi

ſummi imperij ius defertur. Ad eum tum Philippi, tum Federici uerbis literæ afferuntur, quod hunc Adulphus nulla laceſſitus iniuria, regno depellere ſit conatus, urbibus ſpoliauerit, cladibus affecit. Quare ut aliquando tantis laboribus, modus ſtatuatur ſuæ maieſtatis eſſe: id facile fieri poſſe, ut opera ſua Philippus alieno abſtineat. At Philippus ſe in maximum diſcrimen adductum, uererióq; ne his urbibus, quas Adulphus in imperij Romani poteſtatē redegerat, priuaret, affirmabat. Quare ferendas ei ſuppetias ſtatuerat, ne de Imperatoris dignitate minueretur. Albertus, quod ad omnes dolos, & ad omne conſilium, uel cogitandum, uel explicandum prudentiſſimus erat: utriuſq; literas & diligenter, & accurate legit. Igitur Federicum bono reſpondet eſſe animo: eum nulla ſpe decidere, quin amiſſa oppida ſine ictu gladij ſit recepturus. Se ad Bohemiam breui iter facturum, Federicus ad eum diuertat, Philippus aderit, pacis inter eos componendæ, ſe curam, onuſq; ſuſcepturum: atque ut oppida reddantur curaturum. Federicus hoc reſponſo accepto, non mediocri exilijt lætitia. Haud multi dies interceſſerunt, cum Albertus Aldenburgium peruenit: ad Federicum, ut ad ſe iter intendat, nuncium mittit. Conceſſit Federicus in Alberti ſententiam. Nulla ſiquidem interiecta hora, eò contendit: ab Oppidanis humane, benignéque excipitur. At Albertus erga Federicum collocutiones familiariſſimas:

familiarissimas: complexusque summæ beniuolentiæ: falso iudices simulat, seq́ue pollicetur, quantum in eo fuerit, accessurũ desyderio suo. Haud multo post hospes aduenit, Federicum ad sumendum cibum inuitat. Interea Albertus quendam ex armatis, quos ad custodiam corporis: non solum in bello, sed etiam in pace habebat, ad se accersit: huic si Federicum necauerit, magna argenti, auriq́ue præmia statuit. Igitur auaritia captus, sese rem transacturum spondet: Cœnabat nobilissimus princeps, cum latro districto gladio in triclinium ex occulto interuenit: qui cum Federico erant robustissimi ac fidelissimi milites, hominis mirati aduentum repente surgunt: atque in eum cõuicia faciunt. Non defuerunt, qui se latroni opponerent, uni gladio brachium traiecit. Milites ira perciti, latronẽ prehendunt, discerpuntq́ue. Hospes ne tanti sceleris conscius haberetur hospitio Federicum abducit, Interea tanti facinoris fama urbem peruasit, ad rem uisendam maximus fit hominum concursus: hospitium oppugnatur: ingrediuntur, ut Federicum nusquàm intuentur, in milites impetum faciunt: alios uulnere afficiunt: alios occidunt: alios prehendunt: alios in fugam uertunt. Postero die Federicus mutata ueste, ac nullo comite urbem egressus est: ac per nemora auia Picastrum terrestri itinere concessit. Insequenti die, quibus apud ipsum præcipua erat autoritas: ut ad se accedant, commoneri iubet. Pa-

ruerunt

fuerunt illi principis uoluntati, cum omnes ei aſſediſ-
ſent: quantam in ipſum & commilitones ſuos credulita
tem adhibuerit, quiue impetus factus ſit, exponit: haud
procul abfuiſſe, quin ab Alberti milite occideretur: ſe
eum fore qui poſt hac nulli Imperatori ſit fidem habi-
turus: ſuo periculo multos docuiſſe, qui rebus ſuis in de
mentiſſimam ſubierint temeritatem, ſapientius conſu-
lent. Nunq̃ in eo principe ſpem eam collocandam, cui
ingenium nõ eſt laudabile, neq; lene conſilium, qui ſæ-
uitiam meditatur more leonis, qui & ui & animi ſuper
bia fretus, prædæ auidus, gregem inuadit. Se nondum
eſui potuiq; finem impoſuiſſe, cum miles ſtricto gla-
dio, ut ab eo occideretur miſſus eſt, ſe cõmilitonũ ſuo-
rum beneficio ſeruatũ. Cum in hæc deflenda prolabe
retur, ſteterunt grauiſſimi uiri diu mutua admiratione
defixi, omnes in auaritiam, qua uehementer impedie-
batur, crimen contulerunt. Enimuero ſi à ueritate abeſ-
ſe nolumus, fatebimur unam eſſe auaritiam, cui ſi etiã
adieceris ſuperbiã: haud ibo inficias, quæ officiũ omne
peruertit. Tandem omniũ eò ut in Albertũ uindicare
tur, inclinarunt ſentẽtiæ. Cum in hoc ſtatu ad Picaſtrũ
res eſſent, Albertus captiuos, quod Federicum incolu-
mem petiſſe Picaſtrum reſcierat, è carcere emitti iuſſit.
hi ſe patriæ reddiderunt. Nec parua præterea, ne eſſent
qui eum tanti ſceleris autorem arbitrarentur, ſuſpicione
adducebant. Philippus uero ne fide decedat, ne animo

deficiat, ne ullus ipsum subeat timor, uerũ urbes atq; arces sibi tuendas putet: quod ei ingẽtes copias in præsidiũ breui sit missurus, certiorẽ facit. Postero die ad Fribergũ ut ciues ad amicitiã & cõsuetudinẽ suã traducet proficiscit᷑: eis tributorũ immunitatẽ tribuit. Rebus ita cõpositis ad Boemiam diuertit. Hæc ubi Federico nunciata sunt, nulla interposita mora exercitum comparat, atq; ad Fonteiam castra ponit. Interea Albertus princeps Thuringius ut filiũ Ludouicũ, quẽ extra matrimoniũ natum diximus, instituerat hæredem, se principatu imperióq; abdicauit. Eam rem permulti inimico tulerunt animo. Sed præmio corrupti nequaq̃; in sententia manserunt: haud multum temporis intercessit cum Albertus in Erfordia extremũ uitæ diem morte confecit: confestim inter proceres quod alĳ Ludouico, alĳ Federico principatũ deferendũ censebant, est oborta contentio: ubi his de rebus ad Federicũ allatus est nuncius, Theodericũ cum multitudine armatorũ ad Fonteiam cicũueniendã mittit: ipse in Thuringiã iter intendit, repente infinita expeditorũ militũ multitudo sese ad eũ adiũxit. Ex quo ciuitates complures ditionis suæ fecit: qui Ludouico studebãt, Erfordenses Comitẽ Vinariæ, Comitẽ Glichoniensem, non nisi prælio superatos dimisit: quibus ad fugam pedes auxilio fuerunt. Secũdo ad Albertum proficiscuntur auxilium orantes, haud defuit Albertus eorum uoluntati. Nam quem ex Pannonicis

nonicis coegerat exercitum illis ad belli præſidium con tulit. Interim Federicus urbem Gotthiam, quondam a Gotthis conditam obſidebat: cum legiones Alberti in Thuringiam peruenerunt, cuncta ferro incendióq; abſumentes. Tandem cum Erfordenſibus ut tutiores redderentur, ſe coniuxerunt. Ea tempeſtate comes Vinariæ, de quo paulo ante dixi Erfordenſibus impabat, corroborato in hunc modũ exercitu in urbis Sangerhauſenſis portis cõſederũt, diu eã obſederãt cũ incolæ occultũ nunciũ ad Federicũ ut ipſis copias in præſidiũ mitteret ꝓficiſci iubent. Paruit hic illorũ uolũtati: nam quæ ipſis præſidio eſſent legiones expeditiſſimas duce Theoderico mittẽdas duxit. Nec multo poſt ipſe Gotthiã ſub imperio ſuo redegit: ut aliquot ocij dati ſunt dies cum uictore exercitu in hoſtes iter confert. Quod ubi reſciuerũt ab urbe copias abducunt, atq; ad urbem Vinariam profugi ſe recipiunt, nec ueſtigijs abeſt Federicus ubi eos ſe in urbem conieciſſe animaduertit: binis caſtris modico inter ſe diſtantibus interuallo: ne exitus incluſis ab urbe néue aditus foris ad auxilia intromittenda eſſet, in portis conſedit. Tandem eius compos factus eſt. Vi ne an deditione incertum habeo, hoſtium alios occidit, alios cepit. Comes Vinariæ cum permultis Erfordenſibus captus eſt, & in uincula coniectus. ex Alberti exercitu milites complures, mirum fuga euaſerunt, ſeq; ad urbem quam Salzam

uocant contulerunt, qui cum Erfordensibus & comite Glichoniẽsi ut eis præsidiũ mitterẽt, per occultos agũt nũcios, eo præsidio ad arcem quam Hectorisbergium uocant, castra admouerunt. annum prope obsederant, nec eã imperio suo subiecerãt. Ex quo Federicus quod multitudine hominũ abundabat, ad eam obsidione liberandã diuertit: quod omnes ferè se fuga ꝓripuerũt, qui operas fortibus uiris dignas ædant mortem oppetierunt. Hæc cum in Thuringia gerũtur Theodoricus copijs Sueuorum prostratis, Fonteiam, Fribergiũ, compluraq́ꝫ oppida, quæ ad eos desciuerant in potestatem suam redegit. Ex quo ad Lipsim in Hiberna cõtendit: Casu accidit ut dominicæ natiuitatis sacra, in templo diui Thomæ celebrarent᷑: is cum adesset, quod religiosissimus esset, à milite quodã interfectus est: extemplo fama percrebruit id factũ Philippi hortatu: Id ubi Federicus ex nuncijs cognouit, nulla interposita hora, Lipsim uenit, & in templo diui Pauli apostoli tumulatur. ibiq́ꝫ Philippũ Cignauiorũ, Aldenburgensiũ & Camãnorũ præsidio, Fonteiã potestati suæ subiecisse cõperit: deinde Lucam copias duxisse, atqꝫ in portis consedisse. Ex quo legatos in Thuringiã, qui delectũ habeãt, mittit: Ipse cum Libonotrijs Picastrũ peruenit, in eam ciuitatem cum omnis exercitus cõuenisset, in Philippũ iter intendit, eo animo, ut sua manu illũ occideret: cũ uterq́ꝫ exercitus diu cõgressus esset, imperatoresq́ꝫ suis animũ

adferrent:

adferrent. Philippum pugnātem animaduertit: hic eſt inquit cuius proditione frater meus mortem occubuit: haud impune ſibi erit. Igitur in nobiliſſimū ac rubuſtiſſimum equum aſſiliit, eumq; educto gladio in Philippum concitat, nec ille pugnam detrectat: pugnam diu pugnauerūt, cum Philippus pluribus ac mortiferis uulneribus grauatus, ex equo prolabitur, ſubito quæ ſub ſignis ſuis militabant copias fama peruaſit: Philippū cæſum eſſe, ex equo prolapſum: omnes terga dederūt. Quibus etiam Philippus urbes ab ſe captas tuendas dederat: ij ut interfectum intellexerunt. ipſis relictis ad Fribergiū confugiunt. Quoniā eo temeritatis deuenerant, ut ipſum tueri minime diffidebāt. Federicus uero quod ei ciuitates relictæ ſeſe dediderant in Thuringiā regreſſus eſt: ibi comperit Ludouicum comparaſſe exercitum: quod Albertus magnam uim Gallorum illi in præſidium miſerat, quo auxilio Calonem oppidum obſederat: præterea Erfordenſes & Comitē Glichoniēſem ad Herciniū, ei ſyluæ id eſt nomen, caſtra poſuiſſe. Ex quo iracundia adductus, cum Ludouico manū conſerere ſtatuit. dextrum cornu tenuere Libonothani & Miſnenſes, ſiniſtrum Thuringij: & ſi diu collatis ſignis dimicaſſent Federicus tū prælio uſus eſt ſecundo. præerat hoſtilibus cohortibus Boemus quidā: cui Schonbergo erat agnomen: hic captus eſt & in carcerem coniectus. Hac uictoria elatus, ad Erfordenſes animū uer-

tit ac prius consilio, quod humanissimi est principis, quàm armis agendum statuit. Igitur ex ipsis quosdam qui magnæ autoritatis erant, nam eos per nuncium ad se acciri iusserat, in hanc sententiam alloquitur. Non sum nescius uiri Erfordenses quanto amore Ludouicum, incerto patre natum complectamini: cui uos metipsos addixistis oppida, quæ mihi hæreditate obuenerant, sub illius imperio redegistis. Quod si id quanto nobis futurum esset periculo cum animis uestris consyderaueritis: nimirum aliena fuissetis uoluntate, eam coacti estis subire fortunam, cuius memoriam perhorresco ex animi mei sententia, iuro ut ego de Erfordensibus, si post hac in eandem curam incubent: exquisitissimum supplicium sumam, Quo temeritatis adducti estis: qui cum Federico cui tot uictorias de hostibus dij immortales dederunt, manus conferere audeatis? Sueui bello fortissimi sunt, eos tamen non semel, sed sæpius prælio subegi. Proxime Alberti exercitum, cum quo Norici, Heluetijq; se coniunxerant prælio fudi: castris exui, ingentiq; præda sum potitus. Quæ cum ita sint, decedite à sententia, accedite desyderio meo. Consulite saluti uestræ, deijcite de principatu & imperio, expellite incerto patre genitum. Quod si in sententia perstabitis, bellum parate: qui pacem pati non potestis.

Oratio Federici ad Erfordēses.

poteſtis. Erfordenſes, qui infeſtiſſimo in Federicum erant odio, ſe ad eos qui opibus, armis, potentia ualebant, de ea re relaturos reſpondent. nec uereri: quin in ipſum ſuam ſint uoluntatem collaturi. Vt igitur regreſſi ſunt, Federici orationem exponunt: qui ſe populo addixerant: armis inquiunt decernendum eſt, quod Federicum terror inuaſerit. Poſtero die Erfordenſes & Federicus inter ſe manus conſeruerunt. Nunquàm acrius caſtra caſtris collata ſunt. Quippe gener ac ſocer, fratres, ciues, infeſtis haſtis ſe mutuo petierunt: Eo prælio res Federici ſuperior fuit: Erfordenſes Ludouicum Comitem Glichonienſem in ſyluas equo abripuerunt. Reliqui arma abijcientes ſeſe Federico permiſerunt: omnis ferè Thuringiæ populus à Federico in deditionem receptus eſt: Ipſe paucis poſt diebus, quod reficiendus erat exercitus, ad Miſnenſes diuertit. Fribergum, quod à Sueuis captum diximus, recepturus. Cum igitur ſtationes ante urbem poſuiſſet: Caduceatorem præmittit, qui ciues admonet ad unum omnes: ni in ſententiam ſuam concedant: Sueuos exterminẽt, urbem tradant, perituros: Fribergum ſui iuris eſſe, ad ſe adtinere. Ciues, atq; hi potiſſimum qui plurimi fiebant: non ad ſe ſpectare, qui urbem tradant, reſpondent: ſemel Alberto imperatori fidem ſuam, conſtantiamq; præſtitiſſe: non eſſe conſuetudi-

nis se ab illa desciſſere, quin in eos qui eam uiolaſſent ab ipſis ſeueriſſime uindicatum, nec par eſſe his qui urbis cuſtodiam haberent iniuriā facere, quin eos eſſe ea uirtute præditos, qui amiſſam breui recepturi forēt. Federicus Caduceatoris uerba mēte agitans, armis agendum ſtatuit. ut igitur muros demoliretur immēſæ magnitudinis tormenta idoneis locis diſpoſuit: Breui procidit magna pars muri cum ingenti fragore: ambibat murum foſſa miræ latitudinis atq; altitudinis, ea iuſſu Federici oppleta eſt. conabātur obſeſſi miſſilibus hoſtē ſubmouere: quæ in portis erant præſidia diſpoſita, parum proficiebant, quod tormentis teliſq; icta moriebantur. Verum foſſa oppleta, militibus Federici ad muros tranſitum dedit: magnam partem dolabris ſubruerant, cum ruere incepit. at obſeſſi ad defendendam urbem, quæ opus erant, nihil prætermittebant: tum qui apud Federicum militiam militabant pedites nōnulli, quanta maxima poſſunt uoce inclamant. referte commilitones gradum, mœnia corruunt, in hæc uerba corruerunt: adeo excitata eſt puluerea nebula, ut multos cum oppidanos, tum hoſtes oppreſſerit. ut ſedata eſt: tollitur omnibus ingens clamor, nunc̄q; acrius concurſum eſt. Nam quo magis oppidani iaculis, catapultis, baliſtis, atq; omni telorum genere repellere nitebant, eo magis ſeſe inferebāt. plus mille hominū interfectū

eſt:

est:Federicus desperato ingressu,ad alteram murorum partē,quæ à ruina multos passus aberat, scalas admoueri iubet,magnūq; numerū militū conscēdere, seq; in urbem immittere:uix murū conscenderāt,cum hostes cepisse urbē rumor emanauit: quo factū est ut Sueui ciuesq; pedem retulerint,tum Federicus instare, unūquēq; obuium ferire,animū suis afferre. Mars ipse ex acie optimū quenq; pigneratur: cōplures metu mortis compulsi,abiectis armis,in loca abdita se conferūt. qui bus nullus fugæ locus patuit, ad Federici genua procidunt,errati ueniā petentes.tum princeps clemētissimus in eos misericordia cōmotus,nequis post hac feriretur, per præconē pronūciauit,quod ipsi suo exēplo docti, arrogantiæ pœnas dedissent.Sueui ut armis depositis infra biduū urbe egrederent' edictum. permultæ ciuitates nunciata Fribergīj clade,se Federico sponte pmiserunt.Tandem ad Aldenburgiū castra posuit, annū propè illud obsedit, quod à ciuibus fortissime obsistebatur.Est non longe ab urbe arx in colle munitissima, quam & expugnare aggressus,sed cū ui id efficere diffi debat ad insidias confugit.Igitur milites(quorū uirtute fidebat)ad se cōuocat:his si arcis murū scandant ac custodibus aut interfectis aut prehensis eam sibi tradāt, magnā uim argēti pollicet': Illi Federico obtēperare cupientes,interdiu in syluis,quæ ab urbe haud procul aberāt,delitescūt:simulq; murorū altitudinē contēplant'.

Secunda

Secunda uigilia insidias egrediuntur:qui cæteris ætate anteibant,omnes in secretum abducit,oratq; ut conser tis manibus mutuā dent fidem:se diligenter inspexisse murorū ambitū, eos esse custodes, quorū animos con/ festim timor subibit:se primū qui murū conscendit fo/ re.Res in hunc modum componitur:erat nox intempe sta,cum nullā emittentes uocem,ex sylua abeunt,ut lo co eis accommodo perspecto in mœnia euaserūt, pau lulum morati,scalas lineas,quarū extremis illigatæ erāt manus ferreæ superiorū murorū parti iniiciunt. Nimi rum quibus fortuna affulget,id quod est in prouerbio celebratum,ii nullo egent consilio.Custodes qui in mu rorum custodia erant,ad unum omnes necarunt.Alios in caput a muro præcipites dederunt, aliis uitam ferro eripuerunt.Non multo post Federici signa ad mœnia deposuerūt.Ego custodes uel mēte uino alienata fuisse crediderim, uel somno oppressos,hoc maxime modo Federicus arce potitus est.Ipse autelucano tēpore cum legionibus expeditis intromittitur: In sequenti nocte ardentissimas faces in ciuium tecta coniici iussit: quæ flammā incendii euomebant,eorum ruentium fragor ubiq; audiebatur:fama est tertiam prope partē urbis flammis absumptam.coacti sunt obsessi ac mœnibus inclusi se dedere.Qui in pertinacia perstiterant eorum bona diripuit, reliquos tutos præstitit. Quæ proxima erant oppida ne eandē cogerētur subire fortunā, metu

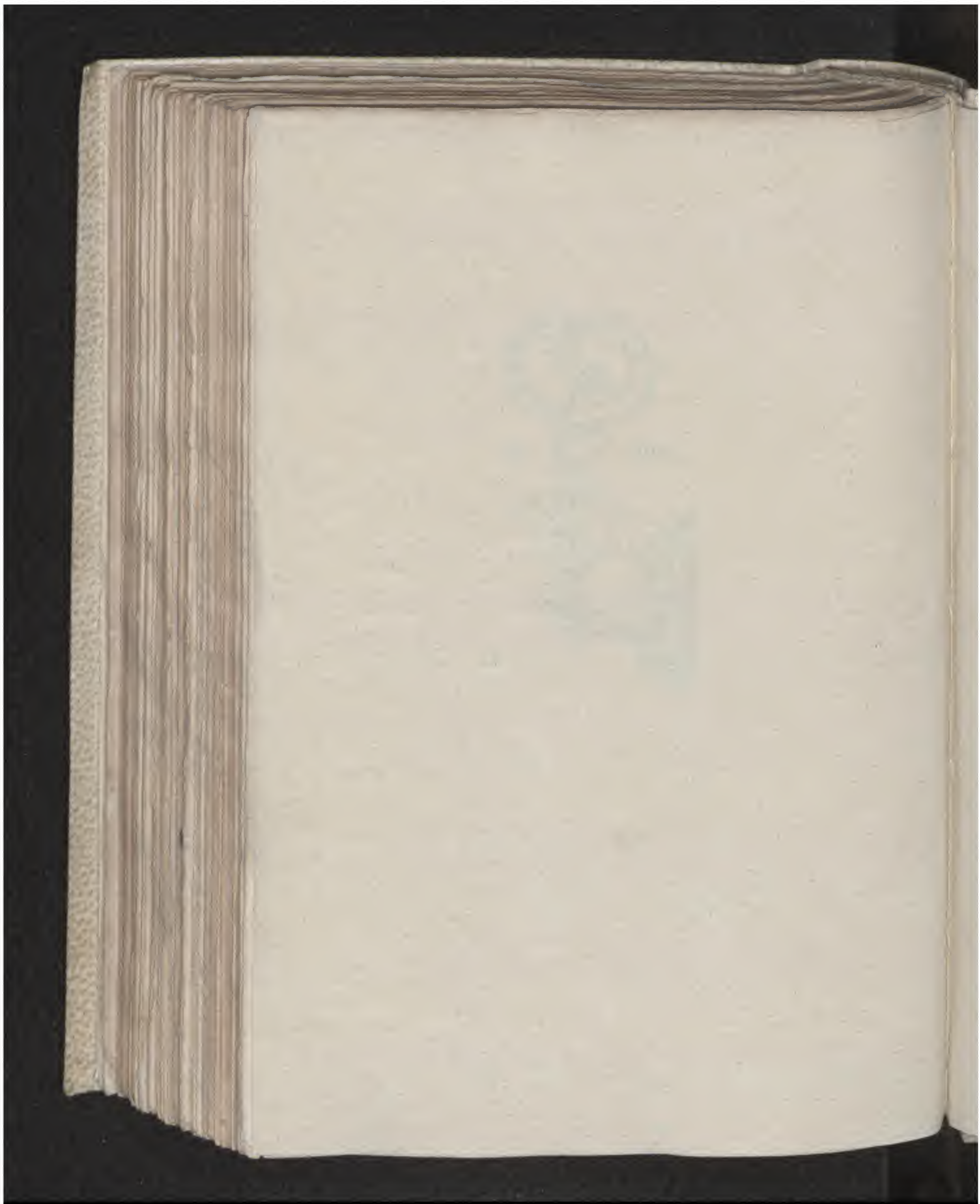
perculsa

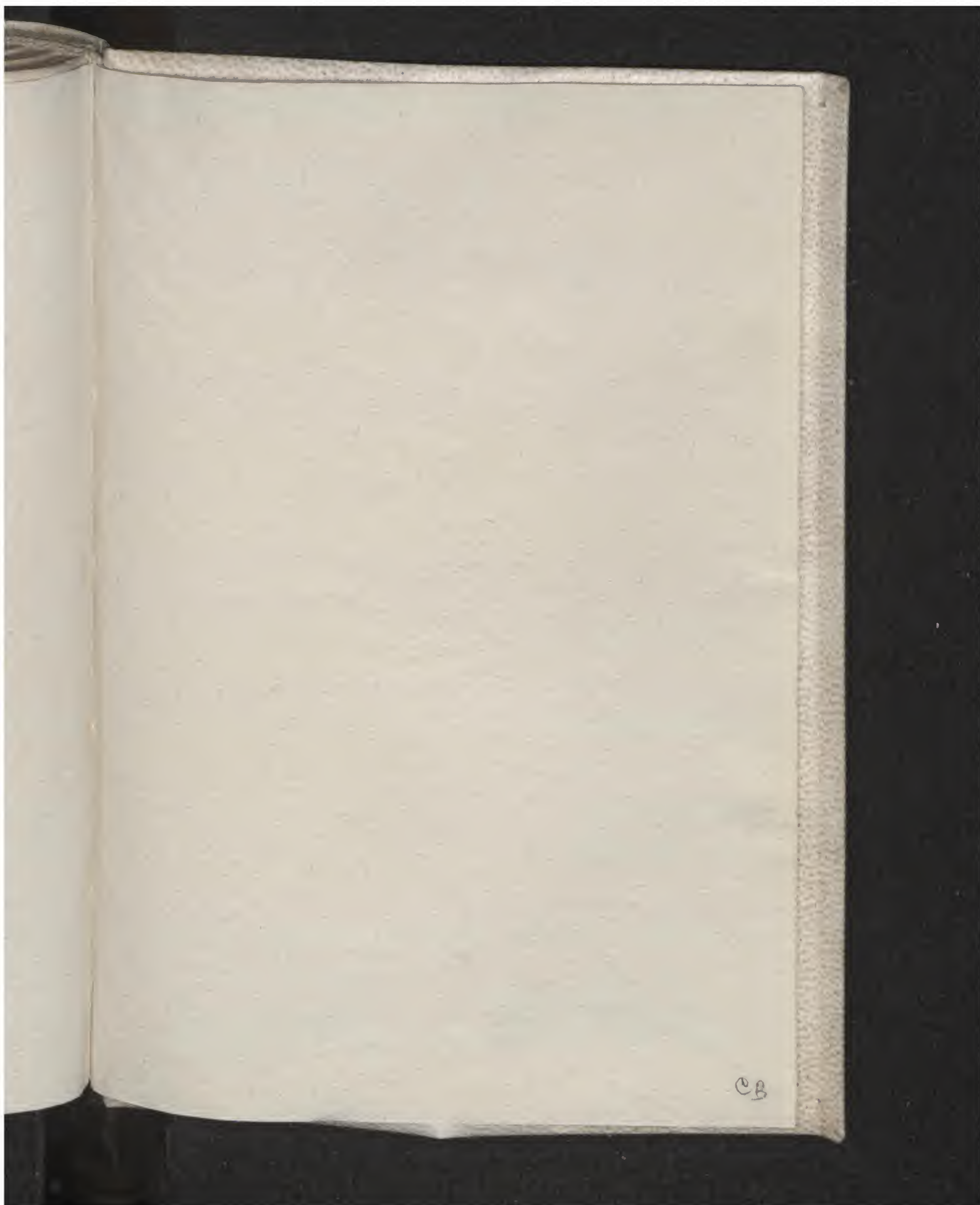
perculſa claues ad quercus depoſitas ei detulerunt. Reluctarunt autẽ aliquot annis Cignei & Camanni, ne ſe ſuæ ditioni ſubderẽt: quoniã hij iuris imperij ſemp fuere. ſed diuturnis incurſionibus & multiplici incõmodo affecti, in ſententiã eius concedere coacti ſunt: adſentiẽte Ludouico Bauaro impatore, qui has urbes Federici adminiſtratione cõmiſit. In exitu annus erat cum de integro in Thuringiam uictorem ducit exercitũ. Caſtella demolitus, uicos incendio conſumpſit, agros uaſtauit, arbores ſuccidit, turres ad ſolũ euertit. Paucis poſt diebus in Erfordiam infeſtiſſimo progreditur odio. Erfordenſes ei obuiam prodeunt precibus orãtes, ut modum iræ ſtatuat, quæ ut ſuppreſſa erat, aliò referret cogitationes ſuas, ſe fateri è recta uia declinaſſe: hoſtibus ſuis præſidio fuiſſe, eſſe clemẽtiæ ac prudẽtiæ ſuæ, ipſorum excuſationẽ ſuſcipere. Federicus eis crimina condonauit: iuſſitq; ut quotannis maximis ipſum, & a qbus ei ſuccederetur, muneribus proſequerentur, ac ſingulos iureiurando adegit.

IO. GARZONIS BONONIENSIS RERVM SAXONICARVM AD ILLVSTRISSIMVM FEDERICVM SAXONIAE DVCEM, LIBRI SECVNDI FINIS.

BASILEAE APVD IO. FROBENIVM MENSE MARTIO AN. M. D. XVIII.

IO. FRO.

CB

